

INTERNATIONAL FEDERATION
OF ACCOUNTANTS

MEDNARODNA ZVEZA RAČUNOVODSKIH
STROKOVNJAKOV

MEDNARODNI STANDARDI REVIDIRANJA
IN MEDNARODNA STALIŠČA O REVIDIRANJU

STALIŠČE 1012

REVIDIRANJE IZPELJANIH FINANČNIH INŠTRUMENTOV

SLOVENSKI INŠTITUT ZA REVIZIJO
LJUBLJANA 2001

© International Federation of Accountants

Avtorske pravice za vse standarde, smernice, gradiva za razpravo in druge spise si pridržuje International Federation of Accountants (IFAC), 535 Fifth Avenue, 26th Floor, New York, New York 10017, USA, telefon +1 (212)286-9344, telefaks +1 (212)286-9570, internet <http://www.ifac.org>.

Vse pravice pridržane. Brez vnaprejšnje pisne privolitve Mednarodnega združenja računovodskih strokovnjakov (MZRS) ni dovoljeno v nobeni obliki oziroma na noben način - ne elektronsko ne mehanično, s fotokopiranjem, s snemanjem ali drugače - ponatisniti, shraniti in ponovno uporabiti ali prenašati nobenega dela te izdaje.

Besedila MZRS v tej zbirki so prevedena v slovenščino pod nadzorom Slovenskega inštituta za revizijo in natisnjena z dovoljenjem MZRS. Potrjena besedila vseh spisov MZRS so tista, ki jih je MZRS objavil v angleščini.

Copyright © International Federation of Accountants

All standards, guidelines, discussion papers and other IFAC documents are the copyright of the International Federation of Accountants (IFAC), 535 Fifth Avenue, 26th Floor, New York, New York 10017, USA; tel: +1 (212)286-9344, fax: +1 (212)286-9570, Internet: <http://www.ifac.org>.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of IFAC.

The IFAC pronouncements in this volume have been translated into Slovene under the supervision of the Slovenian Institute of Auditors and are reproduced with the permission of IFAC. The approved text of all IFAC documents is that published by IFAC in the English language.

Stališče 1012**REVIDIRANJE IZPELJANIH FINANČNIH
INŠTRUMENTOV****VSEBINA**

	Odstavek
Uvod	1
Izpeljani finančni instrumenti in poslovanje z njimi	2-7
Odgovornost poslovodstva in pristojnih za upravljanje	8-10
Revizorjeva odgovornost	11-15
Potreba po posebnih veščinah in znanju	13-15
Poznavanje poslovanja	16-20
Splošni gospodarski dejavniki	18
Področje dejavnosti	19
Organizacija	20
Ključna finančna tveganja	21
Sklicevanje na uradne trditve	22
Ocena tveganja in notranje kontroliranje	23-65
Tveganje pri delovanju	25-28
Računovodska vprašanja	29-30
Vprašanja ureditve računovodenja	31-32
Okolje kontroliranja	33-38
Nameni in postopki kontroliranja	39-48
Vloga notranjega revidiranja	49-51
Storitvene organizacije	52-55
Tveganje pri kontroliranju	56-61
Preizkusi kontrol	62-65
Postopki preizkušanja podatkov	66-76
Pomembnost	68-69
Vrste postopkov preizkušanja podatkov	70-71

Revidiranje izpeljanih finančnih inštrumentov	1012
Proučevalni postopki	72-75
Vrednotenje revizijskih dokazov	76
Postopki preizkušanja podatkov, ki se nanašajo na uradne trditve	77-89
Obstoj in pojavitev	77
Pravice in dolžnosti	78
Popolnost	79
Vrednotenje in merjenje	80-86
Predstavitev in razkritje	87-89
Dodatno obravnavanje dejavnosti varovanja pred tveganjem	90-91
Poslovodske predstavitve	92-93
Poročanje poslovodstvu in pristojnim za upravljanje	94
Pojmovnik	

Mednarodno stališče o revizijskih postopkih (MSRPos) 1012 – Revidiranje izpeljanih finančnih inštrumentov – je treba brati v povezavi s Predgovorom k Mednarodnim standardom obvladovanja kakovosti, revidiranja, preiskovanja, dajanja drugih zagotovil in sorodnih storitev, ki določa uporabo in veljavo MSRPos.

MOPR je to stališče sprejel za objavo marca 2001.

Uvod

1. Namen tega stališča je dati revizorju napotke za načrtovanje in izvajanje revizijskih postopkov v zvezi z uradnimi trditvami v računovodskih izkazih, ki se nanašajo na izpeljane finančne inštrumente. To stališče se osredotoča na revidiranje izpeljanih finančnih inštrumentov, ki jih posedujejo končni uporabniki, tudi banke in druge organizacije v finančnem sektorju, kadar so končne uporabnice. Končna uporabnica je organizacija, ki sodeluje v finančnem poslu prek organizirane borze vrednostnic ali posrednika, da bi se zavarovala pred tveganjem, obvladovala sredstva/dolgove ali špekulirala. Končni uporabniki so predvsem gospodarske družbe, državne organizacije, institucionalni naložbeniki in finančne institucije. Poslovanje končnega uporabnika z izpeljanimi finančnimi inštrumenti je pogosto povezano s proizvodnjo ali uporabljanjem blaga pri njem. Računovodske in notranjerevi-

zijske rešitve, povezane z izdajanjem izpeljanih finančnih instrumentov ali trgovanjem z njimi, se lahko razlikujejo od tistih, ki so povezane z uporabo izpeljanih finančnih instrumentov. Stališče 1006 - Revidiranje mednarodnih poslovnih bank - daje napotke za revizijo bank in drugih organizacij finančnega sektorja ter vsebuje napotke za revidiranje mednarodnih poslovnih bank, ki izdajajo izpeljane finančne instrumente ali trgujejo z njimi.

Izpeljani finančni instrumenti in poslovanje z njimi

2. Izpeljani finančni instrumenti postajajo čedalje bolj zapleteni, njihova uporaba postaja bolj vsakdanja, računovodske zahteve preskrbeti informacije o pošteni vrednosti in drugem v predstavitvah računovodskih izkazov in razkritjih pa naraščajo. Vrednosti izpeljanih finančnih instrumentov so lahko nestanovitne. Velika in nenadna zmanjšanja njihove vrednosti lahko povečajo tveganje, da bo izguba v organizaciji, ki jih uporablja, preseгла morebitni znesek, vpisan v bilanci stanja. Poleg tega zaradi zapletenosti poslovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti poslovodstvo morda ne razume v celoti tveganj pri njih uporabi.

3. Pri številnih organizacijah je uporaba izpeljanih finančnih instrumentov zmanjšala izpostavljenost spremembam menjalnih tečajev, obrestnih mer in cen blaga pa tudi drugim tveganjem. Na drugi strani je lahko posledica notranjih značilnosti poslovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti in izpeljanih finančnih instrumentov v nekaterih organizacijah tudi povečanje poslovnega tveganja, ki nato povečuje revizijsko tveganje in postavlja pred revizorja nove izzive.

4. "Izpeljani finančni instrumenti" je splošni izraz, ki se uporablja za označevanje mnogoterih finančnih instrumentov, katerih vrednost je "odvisna od" ali "izpeljana iz" temeljne mere ali cene, kot so obrestne mere, menjalni tečaji, cene kapitala ali cene blaga. Pogodbe o izpeljanih finančnih instrumentih so lahko premočrtne ali nepremočrtne. So pogodbe, ki bodisi vključujejo obvezne denarne tokove na prihodnji datum (premočrtne) bodisi imajo lastnosti opcij, pri katerih ima ena stranka pravico, vendar ne dolžnost zahtevati, da ji druga stranka dobavi temeljni predmet (nepremočrtne). Okviri računovodskega poročanja v nekaterih državah in mednarodni računovodski standardi (MRS) vsebujejo opredelitve izpeljanih finančnih instrumentov. Na primer MRS 39 - Finančni instrumenti - pripoznavanje in merjenje - opredeljuje izpeljani finančni instrument kot finančni instrument,

- katerega vrednost se spremeni in se tako odzove na spremembo podrobno določene obrestne mere, tečaja vrednostnic, cene blaga, deviznega tečaja, indeksa cen ali tečajev, zaupajske (kreditne) sposobnosti ali zaupajskega (kreditnega) indeksa ali podobnih spremenljivk (včasih imenovanih "temelj");
- ki ne zahteva začetne čiste finančne naložbe ali zahteva le majhno začetno čisto finančno naložbo v zvezi z drugimi vrstami pogodb, ki se podobno odzivajo na spremembe tržnih razmer; in
- ki se poravna v prihodnosti.

Poleg tega okviru računovodskega poročanja v različnih državah in mednarodni računovodski standardi določajo različno računovodsko obravnavanje izpeljanih finančnih instrumentov.

5. Najobičajnejše premočrtne pogodbe so rokovne pogodbe (na primer devizne pogodbe in sporazumi o rokovnih obrestnih merah), finančne rokovne pogodbe (na primer finančne rokovne pogodbe za nakup blaga, kot je nafta ali energija) in finančne zamenjave. Najobičajnejše nepremočrtne pogodbe so opcije, nakupne opcije, prodajne opcije in zamenjalne opcije. Pri izpeljanih finančnih instrumentih, ki so bolj zapleteni, se lahko prepletajo značilnosti vsake od teh vrst.

6. Glavni namen poslovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti je

- obvladovati sprotna ali predvidena tveganja, povezana s poslovanjem in finančnim položajem, ali
- odkrito ali špekulativno izkoriščati predvidena tržna gibanja.

Nekatere organizacije so lahko povezane z izpeljanimi finančnimi instrumenti ne samo na področju financ, temveč tudi ali namesto tega v povezavi s proizvodnjem ali uporabljanjem blaga.

7. Z vsemi finančnimi instrumenti so povezana tveganja, izpeljani finančni instrumenti pa imajo pogosto posebne značilnosti, ki tveganja spreminjajo, na primer

- pred zapadlostjo v plačilo je treba malo ali nič prejemkov/izdatkov;
- ne plača ali prejme se noben znesek glavnice ali drug določen znesek;
- možni tveganja in zaslužki so lahko pomembno večji kot sprotni izdatki ter
- vrednost sredstva ali dolga organizacije lahko presega morebitni znesek izpeljanega finančnega instrumenta, pripoznan v računovodskih izkazih, zlasti v organizacijah, katerih okvir računovodskega po-

ročanja ne zahteva, da se izpeljani finančni inštrumenti v računovodskih izkazih prikazujejo po pošteni tržni vrednosti.

Odgovornost posloводства in pristojnih za upravljanje

8. MSR 200 - Namen in splošna načela revizije računovodskih izkazov - pravi, da je posloводство organizacije odgovorno za pripravlanje in predstavljanje računovodskih izkazov. Del pripravlanja takšnih računovodskih izkazov so posebne uradne trditve posloводства, povezane z izpeljanimi finančnimi inštrumenti. Takšne uradne trditve vključujejo izjavo (če to zahteva okvir računovodskega poročanja), da obstajajo vsi izpeljani finančni inštrumenti, ki so navedeni v računovodskih izkazih, da na dan bilance stanja ni navedenih izpeljanih finančnih inštrumentov, da so izpeljani finančni inštrumenti, prikazani v računovodskih izkazih, pravilno ovrednoteni in predstavljeni ter da so v računovodskih izkazih ustrezna razkritja.

9. Pristojni za upravljanje so prek nadziranja posloводства odgovorni za

- oblikovanje in izvajanje ureditve notranjega kontroliranja, da
 - spremlja tveganje in računovodsko kontroliranje,
 - daje temeljno zagotovilo, da je uporaba izpeljanih finančnih inštrumentov v organizaciji v okviru njenih usmeritev za obvladovanje tveganja, in
 - zagotavlja, da organizacija deluje v skladu z ustreznimi zakoni in drugimi predpisi; ter
- neoporečnost ureditev računovodenja in računovodskega poročanja v organizaciji, da je zagotovljena zanesljivost računovodskega poročanja organizacije o dejavnostih, povezanih z izpeljanimi finančnimi inštrumenti.

10. Revizija računovodskih izkazov ne odvezuje posloводства ali pristojnih za upravljanje njihovih nalog.

Revizorjeva odgovornost

11. MSR 200 pravi, da je namen revizije omogočiti revizorju izraziti mnenje, ali so računovodski izkazi v vseh pomembnih pogledih pripravljani v skladu z opredeljenim okvirom računovodskega poročanja. Revizorjeva naloga v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti v okviru revizije računovodskih izkazov kot celote je

proučiti, ali so uradne trditve posloводства, povezane z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, v pripravljenih računovodskih izkazih v vseh pomembnih pogledih v skladu z opredeljenim okvirom računovodskega poročanja.

12. Revizor se sporazume z organizacijo, da je namen revizijskega dela omogočiti izrazitev mnenja o računovodskih izkazih. Namen revizije računovodskih izkazov ni dati zagotovilo o ustreznosti obvladovanja tveganja v organizaciji v zvezi s poslovanjem z izpeljanimi finančnimi inštrumenti ali kontrolirati takšno poslovanje. Da bi se izognili nesporazumom, lahko revizor s poslovodstvom razpravlja o naravi in obsegu revizijskega dela, ki se nanaša na poslovanje z izpeljanimi finančnimi inštrumenti. MSR 210 - Določbe o revizijskih poslih - daje napotke za dogovor z organizacijo glede določb o poslu.

Potreba po posebnih veščinah in znanju

13. MSR 200 zahteva, da se revizor ravna po kodeksu etike računovodskih strokovnjakov, ki ga je izdal MZRS. Ta kodeks med drugim zahteva, da računovodski strokovnjak opravlja svoje storitve s sposobnostjo in prizadevnostjo. Kodeks dalje zahteva, da ima revizor dovolj strokovnega znanja in veščin, da izpolni naloge s potrebno skrbnostjo.

14. Da bi revizor zadostil zahtevam MSR 200, utegne potrebovati posebne veščine ali znanje za načrtovanje in izvajanje revizijskih postopkov v zvezi z nekaterimi uradnimi trditvami o izpeljanih finančnih inštrumentih. Posebne veščine in znanje obsegajo spoznavanje

- poslovnih značilnosti in znakov tveganja v dejavnosti, v kateri deluje organizacija;
- izpeljanih finančnih inštrumentov, ki jih uporablja organizacija, in njihovih značilnosti;
- informacijske ureditve organizacije za izpeljane finančne inštrumente, tudi za storitve, ki jih opravlja storitvena organizacija; to lahko zahteva od revizorja posebne veščine ali znanje o računalniških uporabnostnih rešitvah, če se pomembne informacije o takšnih izpeljanih finančnih inštrumentih prenašajo, obdelujejo, vodijo ali pridobivajo elektronsko;
- metod vrednotenja izpeljanih finančnih inštrumentov, na primer ali je poštena vrednost določena z objavljeno tržno ceno, ali modela postavljanja cen ter

- zahtev okvira računovodskega poročanja v zvezi z uradnimi trditvami v računovodskih izkazih, ki se nanašajo na izpeljane finančne instrumente; izpeljani finančni instrumenti imajo lahko zapletene značilnosti, ki zahtevajo od revizorja posebno znanje, da presodi njihovo mero, pripoznavanje in razkrivanje v skladu z okvirom računovodskega poročanja; na primer lastnosti, ki so upoštevane v pogodbah ali sporazumih, lahko zahtevajo ločeno obračunavanje, zapleteni ustroj oblikovanja cen pa lahko poveča zapletenost predpostavk, uporabljениh pri merjenju instrumenta po pošteni vrednosti; poleg tega se lahko zahteve iz okvira računovodskega poročanja spreminjajo odvisno od vrste izpeljanega finančnega instrumenta, narave posla in vrste organizacije.

15. Člani revizijske skupine imajo lahko potrebne veščine in znanje za načrtovanje in izvajanje revizijskih postopkov, ki se nanašajo na izpeljane finančne instrumente. Na drugi strani pa se lahko revizor odloči poiskati pomoč veščaka zunaj revizijske organizacije, ki ima potrebne veščine in znanje za načrtovanje in izvajanje revizijskih postopkov, zlasti če so izpeljani finančni instrumenti zelo zapleteni ali če se navadni izpeljani finančni instrumenti uporabljajo v zapletenih primerih, če organizacija dejavno trguje z izpeljanimi finančnimi instrumenti ali če je vrednotenje izpeljanih finančnih instrumentov zasnovano na zapletenih modelih postavljanja cen. MSR 220 - Obvladovanje kakovosti revizijskega dela - daje napotke za nadziranje posameznikov, ki nastopajo kot člani revizijske skupine ter pomagajo revizorju pri načrtovanju in izvajanju revizijskih postopkov. MSR 620 - Uporaba veščakovih storitev - daje napotke za uporabo veščakovih storitev kot revizijskega dokaza.

Poznavanje poslovanja

16. MSR 310 - Poznavanje poslovanja - zahteva, da mora revizor pri opravljanju revizije računovodskih izkazov dovolj poznati ali spoznati poslovanje, da je sposoben opredeliti in razumeti dogodke, posle in navade, ki utegnejo po njegovem mnenju pomembno vplivati na računovodske izkaze ali pa na preiskovanje ali revizijsko poročilo. Takšno poznavanje uporablja na primer pri ocenjevanju tveganja pri delovanju in tveganja pri kontroliranju ter pri določanju vrste, časa in obsega revizijskih postopkov.

17. Ker poslovanje z izpeljanimi finančnimi instrumenti na splošno podpira poslovanje organizacije, imajo dejavniki, ki vplivajo na vsakodnevno poslovanje, tudi posledice za njeno poslovanje z izpeljanimi finančnimi instrumenti. Na primer zaradi gospodarskih okoliščin, ki

vplivajo na cene glavnih osnovnih materialov, lahko organizacija sklene rokovne pogodbe, da bi se varovala pred tveganjem v zvezi z nabavnimi vrednostmi svojih zalog. Podobno lahko dejavnosti v zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti zelo vplivajo na poslovanje in sposobnost organizacije.

Splošni gospodarski dejavniki

18. Splošni gospodarski dejavniki vplivajo na vrsto in obseg poslovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti v organizaciji. Na primer če kaže, da se bodo obrestne mere verjetno dvignile, lahko organizacija poskusi določiti veljavno raven obrestnih mer pri izposojanju s spremenljivimi obrestnimi merami, tako da zamenja obrestne mere ter uporabi sporazume o rokovnih obrestnih merah in nakupne opcije. Pomembne splošne gospodarske okoliščine so lahko

- splošna raven gospodarske dejavnosti;
- obrestne mere, tudi njihov rokovni ustroj, in razpoložljivost financiranja;
- inflacija in reevalvacija valute;
- tečaji tujih valut in njih kontroliranje ter
- značilnosti trgov, pomembnih za izpeljane finančne instrumente, ki jih uporablja organizacija, tudi preoblikovalnost ali živahnost takšnih trgov.

Področje dejavnosti

19. Gospodarske okoliščine na področju dejavnosti organizacije vplivajo tudi na njeno poslovanje z izpeljanimi finančnimi instrumenti. Če je področje dejavnosti sezonsko ali ciklično, utegne biti samo po sebi teže natančno predvideti obrestno mero, devizni tečaj ali preoblikovalnostno izpostavljenost. Visoka stopnja rasti ali visoka stopnja upadanja poslovanja organizacije lahko tudi otežuje napovedovanje ravni poslovanja na splošno in s tem tudi ravni poslovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti. Gospodarske okoliščine na posameznem področju dejavnosti, ki so lahko pomembne, so:

- cenovno tveganje na področju dejavnosti,
- trg in tekmovanje,
- ciklično ali sezonsko poslovanje,
- upadanje ali rast poslovanja,

- neugodne okoliščine (na primer zmanjšanje povpraševanja, odvečne zmogljivosti, resno tekmovanje s cenami) ter
- devizni posli in poslovna ali gospodarska izpostavljenost.

Organizacija

20. Da bi se revizor dovolj seznanil s poslovanjem z izpeljanimi finančnimi instrumenti v organizaciji, da bi lahko spoznal in razumel dogodke, posle in navade, ki utegnejo po njegovem mnenju pomembno vplivati na računovodske izkaze ali pa na preiskovanje ali revizijsko poročilo, mora upoštevati:

- *Znanje in izkušnje posloводства in pristojnih za upravljanje.* Poslovanje z izpeljanimi finančnimi instrumenti je lahko zapleteno in pogosto ga popolnoma razume le nekaj posameznikov v organizaciji. V organizacijah, ki malo poslujejo z izpeljanimi finančnimi instrumenti, posloводство lahko nima izkušenj niti z razmeroma preprostimi posli z izpeljanimi finančnimi instrumenti. Poleg tega zapletenost različnih pogodb ali sporazumov omogoča, da je organizacija v poslu z izpeljanim finančnim instrumentom nepazljiva. Pomembna uporaba izpeljanih finančnih instrumentov, zlasti zapletenih, brez ustreznega znanja poveča tveganje pri delovanju v organizaciji. To lahko revizorja spodbudi k vprašanju, ali obstaja primerno poslovodsko kontroliranje, ter vpliva na revizorjevo oceno tveganja in na naravo, obseg in čas potrebnega revizijskega preizkušanja.
- *Razpoložljivost pravočasnih in zanesljivih informacij za poslovanje.* Tveganje pri kontroliranju, ki je povezano s poslovanjem z izpeljanimi finančnimi instrumenti, se lahko poveča z večjim razsredinjenjem takšnega poslovanja. To se utegne zgoditi, zlasti če organizacija deluje na več mestih, morda celo v drugih državah. Poslovanje z izpeljanimi finančnimi instrumenti je lahko bodisi osredinjeno bodisi neosredinjeno. Poslovanje z izpeljanimi finančnimi instrumenti in z njim povezano odločanje je močno odvisno od toka točnih, zanesljivih in pravočasnih informacij za poslovanje. Težavnost zbiranja in povezovanja takšnih informacij se povečuje s številom mest in poslov, v katerih sodeluje organizacija.
- *Nameni uporabe izpeljanih finančnih instrumentov.* Poglavitni nameni poslovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti so od zmanjšanja ali odprave tveganja (varovanja pred tveganjem) do kar največjega povečanja dobičkov (špekuliranja). Ob drugih nespremenjenih okoliščinah postajajo povečevanje tveganja in kar največji dobički težišče poslovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti. Revizor se seznanja s

strategijo za uporabo izpeljanih finančnih inštrumentov v organizaciji in ugotovi, kje med varnostjo in špekuliranjem se giblje poslovanje z izpeljanimi finančnimi inštrumenti v organizaciji.

Ključna finančna tveganja

21. Revizor se seznani z glavnimi vrstami finančnega tveganja, povezanega s poslovanjem z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, ki jim je lahko izpostavljena organizacija. Takšna ključna finančna tveganja so:

(a) *Tržno tveganje*, ki se nanaša na splošno na gospodarske izgube zaradi neugodnih sprememb poštene vrednosti izpeljanih finančnih inštrumentov. S tem povezani tveganji sta:

- Cenovno tveganje, ki se nanaša na spremembe ravni cen zaradi sprememb obrestnih mer, deviznih tečajev ali drugih dejavnikov, povezanih s tržno spremenljivostjo temeljne obrestne mere, indeksa ali cene. Cenovno tveganje sestoji iz obrestnega tveganja in deviznega tveganja.

- Preoblikovalnostno tveganje, ki se nanaša na spremembe zmožnosti prodati ali drugače odtujiti izpeljani finančni inštrument. Poslovanje z izpeljanimi finančnimi inštrumenti prinaša dodatno tveganje, da bo zaradi odsotnosti razpoložljivih pogodb ali nasprotnih strank težko udeležiti posel z izpeljanim finančnim inštrumentom ali skleniti pobotno pogodbo. Na primer preoblikovalnostno tveganje se lahko poveča, če ima organizacija težave s pridobivanjem zahtevane vrednostnice ali blaga ali druge izročljive stvari, če izpeljani finančni inštrument zahteva fizično izročitev.

Gospodarske izgube se lahko tudi pojavijo, če organizacija sklene neustrezne posle, ki so zasnovani na informacijah, pridobljenih na podlagi slabih modelov vrednotenja.

Izpeljani finančni inštrumenti, uporabljeni pri poslih varovanja pred tveganji, prinašajo dodatna tveganja, imenovana *tveganje v zvezi s podlago*. Podlaga je razlika med ceno pred tveganjem varovane postavke in ceno ustreznega inštrumenta za varovanje pred tveganjem. Tveganje v zvezi s podlago je tveganje, da se bo podlaga spremenila, medtem ko pogodba o varovanju pred tveganjem še ni izpolnjena, in tako cenovna soodnosnost med pred tveganjem varovano postavko in inštrumentom za varovanje pred tveganjem ne bo popolna. Na primer na tveganje v zvezi s podlago lahko vpliva nepreoblikovalnost bodisi pred tveganjem varovane postavke bodisi inštrumenta za varovanje pred tveganjem.

(b) *Zaupanjško (kreditno) tveganje*, ki se nanaša na tveganje, da odjemalec ali nasprotna stranka ne bo poravnal(a) obveznosti v celotni vrednosti bodisi ob zapadlosti v plačilo bodisi kasneje. Vrednosti nekaterih izpeljanih finančnih inštrumentov so nestanovitne, zato je tudi izpostavljenost zaupanjškemu tveganju nestanovitna. Na splošno je izpeljani finančni inštrument zaupanjško izpostavljen, samo kadar ima pozitivno tržno vrednost. Ta vrednost je obveznost nasprotne stranke in je zato gospodarska korist, ki jo je mogoče izgubiti, če nasprotna stranka ne izpolni svoje obveznosti. Poleg tega se tržna vrednost izpeljanega finančnega inštrumenta lahko spreminja hitro, pri tem pa niha med pozitivno in negativno vrednostjo. Možnost za hitre spremembe cen, povezana z ustrojem nekaterih izpeljanih finančnih inštrumentov, tudi lahko vpliva na izpostavljenost zaupanjškemu tveganju. Na primer izpeljani finančni inštrumenti z visokim vzvodjem s podaljšanim trajanjem lahko povzročijo hitro naraščanje izpostavljenosti zaupanjškemu tveganju po začetku posla z izpeljanim finančnim inštrumentom.

Z mnogimi izpeljanimi finančnimi inštrumenti se trguje po enotnih pravilih na organizirani borzi vrednostnic (borznotrgovalni izpeljani finančni inštrumenti). Borznotrgovalni izpeljani finančni inštrumenti na splošno odpravljajo tveganje posamezne nasprotne stranke in nadomeščajo klirinško organizacijo kot poravnalno stranko. Značilno je, da udeleženci v poslu z borznotrgovalnim izpeljanim finančnim inštrumentom urejajo spremembe vrednosti svojih postavk vsak dan, kar še bolj blaži zaupanjško tveganje. Druge metode zmanjševanja zaupanjškega tveganja vsebujejo zahtevo, da nasprotna stranka da varščino ali vsaki nasprotni stranki določi zaupanjško mejo, ki je zasnovana na njeni ocenitvi zaupanja.

Poravnalno tveganje je tveganje, da bo ena stran posla opravljena, ne da bi bila od odjemalca ali nasprotne stranke prejeta kako vrednost. Metoda zmanjševanja poravnalnega tveganja je tudi sklenitev okvirnega pobotnega sporazuma, ki dovoljuje strankam poravnati vse povezane obveznosti in terjatve.

(c) *Plačilnosposobnostno tveganje*, ki se nanaša na tveganje, da organizacija ne bo imela razpoložljivega denarja za poravnavo obvez z denarjem, ko zapadejo v plačilo. Na primer posledica neugodnega gibanja cen pri rokovni pogodbi je lahko poziv k doplačilu, ki ga organizacija zaradi plačilne nesposobnosti ne bo mogla uresničiti.

(d) *Pravno tveganje*, ki se nanaša na izgube zaradi pravnih ali urejevalnih dejanj, ki utegnejo razveljaviti ali preprečiti dosežke pri končnem uporabniku ali njegovi nasprotni stranki v skladu s pogodbo ali z

njo povezano ureditvijo pobotanja. Na primer pravno tveganje se lahko pojavi zaradi nepopolnih pogodb, nesposobnosti doseči dogovor o pobotu pri stečaju, neugodnih sprememb davčnih zakonov ali predpisov, ki prepovedujejo organizacijam naložbenje v nekatere vrste izpeljanih finančnih inštrumentov.

Sklicevanje na uradne trditve

22. Uradne trditve v računovodskih izkazih so izrecne ali drugačne trditve posloводства v računovodskih izkazih, ki so pripravljene v skladu z ustreznim okvirom računovodskega poročanja. Lahko so razvrščene takole:

- *Obstoj*: Sredstvo ali dolg obstaja na določen datum. Na primer izpeljani finančni inštrument, ki je prikazan v računovodskih izkazih z merjenjem ali razkritjem, obstaja na datum bilance stanja.
- *Pravice in dolžnosti*: Sredstvo ali dolg se nanaša na organizacijo na dani datum. Na primer organizacija ima pravice in dolžnosti, povezane z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, prikazanimi v računovodskih izkazih.
- *Pojavitev*: Posel ali dogodek, ki se nanaša na organizacijo, se pojavi v obdobju. Na primer posel, ki je spodbudil nastanek izpeljanega finančnega inštrumenta, je nastal v obdobju računovodskega poročanja.
- *Popolnost*: Ni neknjiženih sredstev, dolgov, poslov ali dogodkov ali pa nerazkritih postavk. Na primer vsi izpeljani finančni inštrumenti organizacije so v računovodskih izkazih prikazani z merjenjem ali razkritjem.
- *Vrednotenje*: Sredstvo ali dolg je knjižen(o) z ustrezno knjigovodsko vrednostjo. Na primer vrednosti izpeljanih finančnih inštrumentov, prikazanih v računovodskih izkazih z merjenjem ali razkritjem, so določene v skladu z okvirom računovodskega poročanja.
- *Merjenje*: Posel ali dogodek je knjižen s pravim zneskom, prihodek ali odhodek pa je razporejen v pravo obdobje. Na primer zneski, povezani z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, prikazanimi v računovodskih izkazih z merjenjem ali razkritjem, so določeni v skladu z okvirom računovodskega poročanja, prihodki ali odhodki, povezani z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, prikazanimi v računovodskih izkazih, pa so razporejeni v ustrezna obdobja računovodskega poročanja.
- *Predstavljanje in razkrivanje*: Postavka je razkrita, razvrščena in opisana v skladu z ustreznim okvirom računovodskega poročanja. Na primer razvrstitev, opis in razkritje izpeljanih finančnih inštrumentov

v računovodskih izkazih so v skladu z okvirom računovodskega poročanja.

Ocena tveganja in notranje kontroliranje

23. Revizijsko tveganje je tveganje, da bo revizor dal neustrezno revizijsko mnenje, če so navedbe v računovodskih izkazih pomembno napačne. Revizijsko tveganje ima tri sestavine: tveganje pri delovanju, tveganje pri kontroliranju in tveganje pri odkrivanju. Revizor upošteva pridobljeno znanje o poslovanju in o ključnih finančnih tveganjih pri ocenjevanju sestavin revizijskega tveganja.

24. MSR 400 - Ocenjevanje tveganja in notranje kontroliranje - daje napotke o revizorjevem upoštevanju revizijskega tveganja in notranjega kontroliranja pri načrtovanju in izvajanju revizije računovodskih izkazov v skladu z MSR. MSR zahteva od revizorja strokovno presojo pri oceni revizijskega tveganja in pri načrtovanju revizijskih postopkov, da bi se tveganje zmanjšalo na sprejemljivo nizko raven. Prav tako zahteva, da revizor spozna ureditvi računovodenja in notranjega kontroliranja, kolikor je potrebno za načrtovanje revizije in pripravo uspešnega načina revidiranja.

Tveganje pri delovanju

25. Tveganje pri delovanju je dovzetnost salda na kontu ali vrste poslov za napačno navedbo, ki je lahko pomembna sama ali skupaj z napačnimi navedbami pri drugih saldih ali vrstah poslov, če ni ustreznih notranjih kontrol.

26. MSR 400 zahteva, da revizor pri pripravljanju celovitega revizijskega načrta oceni tveganje pri delovanju na ravni računovodskega izkaza. MSR 400 zahteva, da revizor poveže takšno ocenitev s pomembnimi saldi na kontih in vrstami poslov na ravni uradne trditve ali predpostavlja, da je tveganje pri delovanju v zvezi z uradno trditvijo veliko.

27. MSR 400 daje revizorju napotke za uporabo strokovnega presojanja pri vrednotenju številnih dejavnikov, ki utegnejo vplivati na oceno tveganja pri delovanju. Dejavniki, ki utegnejo vplivati na revizorjevo oceno tveganja pri delovanju v zvezi z uradnimi trditvami pri izpeljanih finančnih inštrumentih, so na primer tile:

- *Gospodarski in poslovni namen poslovanja organizacije z izpeljanimi finančnimi inštrumenti.* Revizor razume naravo poslovanja organizacije ter gospodarski in poslovni namen poslovanja z izpeljanimi fi-

nančnimi instrumenti, kar vse lahko vpliva na odločitev organizacije za nakup, prodajo ali posedovanje izpeljanih finančnih instrumentov.

Poglavitni nameni poslovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti so od zmanjšanja ali odprave tveganja (varovanja pred tveganjem) do kar največjega povečanja dobičkov dobičke (špekuliranja). Tveganja pri delovanju, ki so povezana z obvladovanjem tveganja, se pomembno razlikujejo od tistih, ki so povezana s špekulativnim naložbenjem.

- *Zapletenost lastnosti izpeljanega finančnega instrumenta.* Na splošno je pri bolj zapletenem izpeljanem finančnem instrumentu teže določiti njegovo pošteno vrednost. Poštene vrednosti nekaterih izpeljanih finančnih instrumentov, kot so borznotrgovalne opcije, so na razpolago pri neodvisnih virih oblikovanja cen, kot so finančne publikacije in posredniki-trgovci, ki niso povezani z organizacijo. Določanje poštene vrednosti utegne biti zlasti težko, če je posel prilagojen potrebam posameznega uporabnika. Če se z izpeljanimi finančnimi instrumenti ne trguje redno ali se trguje le na trgih brez objavljenih ali kotiranih tržnih cen, lahko poslovodstvo uporablja za določitev poštene vrednosti model vrednotenja. Tveganje pri vrednotenju je tveganje, da je poštena vrednost izpeljanega finančnega instrumenta določena napačno. Modelno tveganje, ki je sestavina tveganja pri vrednotenju, obstaja, če so uporabljeni modeli (kot nasprotje objavljenih tržnih cen) za določanje poštene vrednosti izpeljanega finančnega instrumenta. Modelno tveganje je tveganje, povezano s pomanjkljivostmi in subjektivnostjo takšnih modelov in z njimi povezanih predpostavk. Takó tveganje pri vrednotenju kot modelno tveganje prispevata k tveganju pri delovanju v zvezi z vrednotenjem uradnih trditvev o takšnih izpeljanih finančnih instrumentih.

- *Ali je posel, ki je sprožil nastanek izpeljanega finančnega instrumenta, vključeval zamenjavo gotovine.* Mnogi izpeljani finančni instrumenti ne vključujejo zamenjave gotovine ob začetku posla ali lahko vključujejo pogodbe, ki imajo neredne denarne tokove ali denarne tokove ob koncu obdobja. Obstaja večje tveganje, da takšne pogodbe ne bodo prepoznane ali bodo samo delno prepoznane in predstavljene v računovodskih izkazih, kar povečuje tveganje pri delovanju v zvezi s popolnostjo uradne trditve o takšnih izpeljanih finančnih instrumentih.

- *Izkušnje organizacije z izpeljanim finančnim instrumentom.* Pomembna uporaba zapletenih izpeljanih finančnih instrumentov brez ustreznega znanja v organizaciji poveča tveganje pri delovanju. Ustrežno znanje ima lahko osebje, ki sodeluje v poslovanju z izpeljanimi finančnimi instrumenti v organizaciji, tudi tisto, pristojno za upravljanje, tisto, ki vpelje organizacijo v posle z izpeljanimi finančnimi in-

štrumenti (odslej "trgovci"), tisto, ki sodeluje v obvladovanju tveganja, ter računovodsko in izvajalno osebje, odgovorno za knjiženje in urejanje poslov. Poleg tega utegne poslovodstvo verjetneje spregledati nepogoste posle pri ustreznem obračunavanju in razkrivanju.

- *Ali je izpeljani finančni inštrument vstavljen v sporazum.* Poslovodstvo utegne manj verjetno prepoznati vstavljene izpeljane finančne inštrumente, kar povečuje notranje tveganje v zvezi z uradno trditvijo o popolnosti takšnih izpeljanih finančnih inštrumentov.

- *Ali zunanji dejavniki vplivajo na uradno trditev.* Na primer povečanje zaupanjaškega tveganja, povezanega z organizacijami, ki delujejo na upadajočih področjih dejavnosti, poveča notranje tveganje v zvezi z uradnimi trditvami o vrednotenju takšnih izpeljanih finančnih inštrumentov. Poleg tega pomembne spremembe ali nestalnost obrestnih mer povečajo tveganje pri delovanju v zvezi z vrednotenjem izpeljanih finančnih inštrumentov, katerih vrednost je pod pomembnim vplivom obrestnih mer.

- *Ali se z izpeljanim finančnim inštrumentom trguje na borzah vrednostnic v državi ali zunaj nje.* Izpeljani finančni inštrumenti na čezmejnih borzah vrednostnic so lahko predmet povečanega tveganja pri delovanju zaradi različnih zakonov in drugih predpisov, deviznega tveganja ali različnih gospodarskih okoliščin. Te okoliščine lahko prispevajo k tveganju pri delovanju v zvezi z uradnimi trditvami o pravih in dolžnostih ali uradnimi trditvami o vrednotenju.

28. Mnogi izpeljani finančni inštrumenti so povezani s tveganjem, da lahko izguba preseže morebitni znesek vrednosti izpeljanega finančnega inštrumenta, pripoznanega v bilanci stanja (zunajbilančno tveganje). Na primer nenaden padeč tržne cene blaga lahko prisili organizacijo, da izkaže izgubo ob koncu roka pri tem blagu. V nekaterih primerih so lahko možne izgube dovolj, da povzročijo pomemben dvom o sposobnosti organizacije nadaljevati kot delujoče podjetje. MSR 570 - Delujoče podjetje - postavlja standarde in daje napotke o revizorjevi odgovornosti pri reviziji računovodskih izkazov glede uporabe predpostavke o delujočem podjetju pri pripravljanju računovodskih izkazov. Organizacija lahko prouči občutljivost ali tvegano vrednost, da bi ocenila možne vplive na izpeljane finančne inštrumente, ki so predmet tržnega tveganja. Revizor lahko upošteva takšne proučitve pri ovrednotenju poslovodske ocene sposobnosti organizacije nadaljevati kot delujoče podjetje.

Računovodska vprašanja

29. Računovodska metoda organizacije vpliva na posebne revizijske postopke, zato je pomembna. Obračunavanje izpeljanih finančnih instrumentov je odvisno od tega, ali so izpeljani finančni instrumenti razvrščeni kot instrumenti varovanja pred tveganjem in ali je varovalno razmerje zelo uspešno. Na primer MRS 39 zahteva, da organizacija pripozna spremembe poštene vrednosti izpeljanega finančnega instrumenta kot čisti poslovni izid v obravnavanem obdobju. Če je izpeljani finančni instrument del varovalnega razmerja, ki zadošča nekaterim sodilom, je varovalno razmerje mogoče posebej obračunati, ta obračun pa pripozna učinke pobotanja pred tveganjem varovane postavke na čisti poslovni izid. Ker so izpeljani finančni instrumenti in pred tveganjem varovana postavka gospodarsko povezani, je primerno pripoznati dobičke ali izgube iz izpeljanih finančnih instrumentov v istem obračunskem obdobju, kot se pripoznajo dobički ali izgube pred tveganjem varovane postavke. Pri nekaterih poslih se spremembe poštene vrednosti pojavljajo kot sestavine sprotne čistega poslovnega izida. Pri drugih poslih se spremembe poštene vrednosti pojavljajo sproti kot spremembe kapitala, in nazadnje, ko pride do končnih poslov, v čistem poslovnem izidu.

30. Izpeljani finančni instrumenti, ki se uporabljajo za varovanje pred tveganjem, so predmet tveganja, da se bodo tržne okoliščine spremenile, tako da varovanje pred tveganjem ne bo več uspešno in da ne bo več izpolnjevalo pogojev za varovalno razmerje. Na primer MRS 39 zahteva, da se obdobjni poslovni izid iz rokovne pogodbe, uporabljene za varovanje pred tveganjem prihodnjih nakupov zalog, pripozna kot sprememba kapitala, nabrani dobički ali izgube pa se pojavljajo v čistem poslovnem izidu v istem obdobju, v katerem pred tveganjem varovani predvideni posli vplivajo na čisti poslovni izid. Vse neskladnosti med spremembami cen takojšnjega posla po rokovni pogodbi in spremembami nabavne vrednosti ustreznega nakupa zalog zmanjšajo uspešnost varovanja pred tveganjem. Neskladnosti lahko povzročajo različnost dobavnih krajev za nakup zalog in rokovnih pogodb, ki se uporabljajo za varovanje pred tveganjem pri nakupu zalog. Na primer nabavna vrednost fizične dostave je lahko različna od kraja do kraja. Druge neskladnosti lahko povzročajo različni časovni parametri med uresničitvijo pred tveganjem varovane postavke in instrumentom za varovanje pred tveganjem ali različni ukrepi v zvezi s kakovostjo ali količino, ki vključujejo pred tveganjem varovano postavko, in tiste, ki so določene v instrumentu za varovanje pred tveganjem. MRS 39 zahteva, da se neuspešni del spremembe vrednosti instrumenta za varovanje pred tveganjem takoj obravnava v čistem poslovnem izidu. Če

se varovanje pred tveganjem oceni in se ugotovi, da ni zelo uspešno, varovalno razmerje ne zadošča več sodilom za obračunavanje varovanja pred tveganjem. Nadaljnje obračunavanje varovanja pred tveganjem bi napačno izključilo dobičke in izgube iz čistega poslovnega izida obdobja. Zapletenost obračunavanja izpeljanih finančnih inštrumentov poveča tveganje pri delovanju v zvezi s predstavljanjem in razkrivanjem uradnih trditev o takšnih izpeljanih finančnih inštrumentih.

Vprašanja ureditve računovodenja

31. MSR 400 zahteva, da revizor spozna ureditev računovodenja. Da bi to dosegel, spozna načrte računovodstva, njegove spremembe in njegovo delovanje. Obseg uporabe izpeljanih finančnih inštrumentov v organizaciji in sorazmerna zapletenost inštrumentov sta pomembni določilnici potrebne ravni zapletenosti tako informacijske ureditve v organizaciji (tudi računovodstva) kot kontrolnih postopkov.

32. Nekateri inštrumenti lahko zahtevajo veliko število računovodskih knjižb. Čeprav je v računovodski ureditvi, ki se uporablja pri knjiženju poslov z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, lahko potrebnih nekaj ročnih posegov, je idealno računovodstvo sposobno opravljati takšne knjižbe točno s kar najmanjšimi ročnimi posegi. Ko se poveča zapletenost poslovanja z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, naj bi se povečala tudi zapletenost računovodstva. Ker ni vedno tako, mora biti revizor pozoren na možnost potrebe po spremembi načina revidiranja, če kaže, da je kakovost (delov) računovodstva slaba.

Okolje kontroliranja

33. Okolje kontroliranja vpliva na naravo organizacije in kontrolno zavest njenih zaposlencev. S skrbjo za disciplino in ustroj je podlaga za vse druge sestavine notranjega kontroliranja. Okolje kontroliranja odločilno vpliva na ustroj poslovne dejavnosti, določanje namenov in ocenjevanje tveganja.

34. MSR 400 zahteva, da revizor dovolj spozna okolje kontroliranja, da lahko oceni vedênje posloводства in pristojnih za upravljanje ter njihovo zavest in ukrepe v zvezi z notranjim kontroliranjem in pomen vsega tega v organizaciji.

35. Revizor proučuje splošni odnos posloводства do poslovanja z izpeljanimi finančnimi inštrumenti in njegovo zavest o njem kot sestavino spoznavanja okolja kontroliranja, tudi vseh sprememb v njem.

Naloga pristojnih za upravljanje je določiti ustrezen odnos do tveganj. Naloga posloводства je spremljati in obvladovati izpostavljenost organizacije takšnim tveganjem. Revizor se seznanja z odzivanjem okolja kontroliranja v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti na poslovodsko oceno tveganja. Za uspešno spremljanje in obvladovanje izpostavljenosti tveganju uporablja organizacija ustroj, ki

- je ustrezen in skladen z odnosom organizacije do tveganja, kot ga določijo pristojni za upravljanje;
- določi ravni za odobravanje različnih vrst inštrumentov in poslov, v katerih je mogoče sodelovati in s kakšnimi nameni; dovoljeni inštrumenti in ravni odobravanja morajo odsevati znanje tistih, ki sodelujejo v poslovanju z izpeljanimi finančnimi inštrumenti;
- postavlja ustrezne meje za največjo dovoljeno izpostavljenost posamezni vrsti tveganja (tudi za potrjene nasprotne stranke); ravni dovoljene izpostavljenosti so lahko različne, odvisno od vrste tveganja ali nasprotne stranke;
- poskrbi za neodvisno in pravočasno spremljanje finančnih tveganj in kontrolnih postopkov ter
- poskrbi za neodvisno in pravočasno poročanje o izpostavljenosti tveganjem in posledicah poslovanja z izpeljanimi finančnimi inštrumenti pri obvladovanju tveganja.

36. Posloводство s primernimi napotki zagotovi, da dejavnosti v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti zadovoljijo potrebe organizacije. Pri dajanju primernih napotkov upošteva jasna pravila, koliko smejo tisti, ki so odgovorni za dejavnosti v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, sodelovati na trgih izpeljanih finančnih inštrumentov. Ko je to opravljeno, lahko posloводство vpelje primerno ureditev za obvladovanje in kontroliranje takšnih tveganj. Tri sestavine okolja kontroliranja zaslužijo posebno omembo, ker lahko vplivajo na kontrole poslovanja z izpeljanimi finančnimi inštrumenti:

- *Navodilo posloводства ali pristojnih za upravljanje.* Posloводство mora dati navodilo z jasno postavljenimi pravili za nakup, prodajo in posedovanje izpeljanih finančnih inštrumentov. Te usmeritve se začne tako, da posloводство jasno izrazi svoje namene glede svojih dejavnosti za obvladovanje tveganja ter prouči možnosti za naložbe in varovanje pred tveganjem, ki so na razpolago za doseg te namenov. Nato je treba razviti usmeritve in postopke, ki upoštevajo

- raven znanja posloводства organizacije;

- zapletenost ureditev notranjega kontroliranja in spremljanja poslovanja v organizaciji;
- ustroj sredstev/dolgov v organizaciji;
- sposobnost organizacije ohranjati preoblikovalnost in poravnati izgube dolgoročnih sredstev;
- vrste izpeljanih finančnih instrumentov, za katere poslovodstvo meni, da bodo ustrezali njegovim namenom;
- uporabo izpeljanih finančnih instrumentov, za katere poslovodstvo meni, da bodo ustrezali njegovim namenom, na primer ali se izpeljani finančni instrumenti lahko uporabljajo za špekulativne namene ali namene varovanja pred tveganjem.

Usmeritve organizacije za nakup, prodajo in posedovanje izpeljanih finančnih instrumentov morajo biti ustrezne in skladne z njenim odnosom do tveganja in znanjem tistih, ki sodelujejo v poslovanju z izpeljanimi finančnimi instrumenti.

• *Ločitev nalog in dodelitev osebja.* Poslovanje z izpeljanimi finančnimi instrumenti je mogoče razvrstiti v tri področja dejavnosti:

- sprožanje poslovanja (trgovanja) v organizaciji,
- sprožanje denarnih plačil in sprejemanje prejemkov (poravnavanje) ter
- pravilno knjiženje vseh poslov v poslovnih knjigah, tudi vrednotenja izpeljanih finančnih instrumentov.

Ta tri glavna področja nalog je treba ločevati. Če je organizacija premajhna za ustrezno ločitev nalog, mora poslovodstvo odigrati bolj tvorno vlogo pri spremljanju dejavnosti v zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti.

Nekatere organizacije so vpeljale četrto področje nalog, *kontroliranje tveganja*, ki je odgovorno za spremljanje poslovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti in poročanje o njem. Ključne naloge na tem področju so lahko na primer

- postavljanje in spremljanje strategije obvladovanja tveganja,
- načrtovanje ustroja omejitev tveganja,
- pripravljane scenarijev nesreč in proučevanje občutljivosti portfeljev odprtih postavk, tudi pregledovanje nenavadnih gibanj teh postavk, ter

- pregledovanje in proučevanje novih posledkov izpeljanih finančnih inštrumentov.

V organizacijah, pri katerih kontroliranje tveganja ni ločeno področje nalog, utegneta biti spremljanje dejavnosti v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti in poročanje o njih sestavina odgovornosti računovodskega področja nalog ali splošne odgovornosti posloводства.

• *Ali je splošno okolje kontroliranja razširjeno na odgovorne za dejavnosti v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti ali ni.* Organizacija ima lahko kontrolno kulturo, ki se na splošno osredotoča na vzdrževanje visoke ravni notranjega kontroliranja. Zaradi zapletenosti nekaterih finančnih ali dejavnosti v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti takšna kultura morda ne prodre v skupino, odgovorno za poslovanje z izpeljanimi finančnimi inštrumenti. Ali pa zaradi tveganj, povezanih s poslovanjem z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, posloводство lahko vsili natančnejše okolje kontroliranja kot sicer v organizaciji.

37. Nekatero organizacije imajo lahko spodbudno ureditev nagrajevanja za tiste, ki sodelujejo v poslih z izpeljanimi finančnimi inštrumenti. V takšnih primerih revizor prouči, koliko so uveljavljeni ustrezni napotki, omejitve in kontrole, da se prepriča, ali so lahko posledica delovanja takšne ureditve posli, ki niso skladni s celotnimi nameni strategije obvladovanja tveganja v organizaciji.

38. Če organizacija uporablja pri poslih z izpeljanimi finančnimi inštrumenti elektronsko trgovanje, mora upoštevati varnostne in kontrolne ukrepe, ki so ustrezni pri uporabi elektronskega omrežja.

Nameni in postopki kontroliranja

39. Notranje kontrole poslov v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti naj preprečijo ali odkrijejo probleme, ki organizaciji preprečujejo doseči njene namene. Ti nameni so lahko povezani s poslovanjem, računovodskim poročanjem ali usklajenostjo s pravili, notranje kontroliranje pa je potrebno za preprečevanje ali odkrivanje problemov na vsakem od teh področij.

40. MSR 400 zahteva, da revizor dovolj spozna kontrolne postopke, da lahko načrtuje revizijo. Uspešni kontrolni postopki v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti praviloma vključujejo ustrezno ločevanje nalog, spremljanje obvladovanja tveganja, poslovodsko nadziranje ter druge usmeritve in postopke, ki so namenjeni zagotavljanju, da se dosegajo nameni kontroliranja organizacije. Ti nameni so:

- *pooblaščno izvajanje*; posli v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti se izvajajo v skladu z odobrenimi usmeritvami organizacije;
- *popolne in točne informacije*; informacije, povezane z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, tudi informacije o pošteni vrednosti, se pravočasno beležijo, so ob vnosu v računovodstvo popolne in točne ter se pravilno razvrščajo, opisujejo in razkrivajo;
- *preprečevanje ali odkrivanje napak*; napačne navedbe pri obdelovanju računovodskih informacij o izpeljanih finančnih inštrumentih se pravočasno preprečijo ali odkrijejo;
- *sprotno spremljanje*; dejavnosti, ki vključujejo izpeljane finančne inštrumente, se sproti spremljajo, da bi se spoznali dogodki in izmerili njihovi vplivi na ustrezne uradne trditve o finančnih inštrumentih;
- *vrednotenje*; spremembe vrednosti izpeljanih finančnih inštrumentov se ustrezno obračunavajo in razkrivajo pravim ljudem tako s poslovnega kot s kontrolnega vidika; vrednotenje je lahko del sprotne spremljanja.

Poleg tega morajo pri izpeljanih finančnih inštrumentih, ki so namenjeni varovanju pred tveganjem, notranje kontrole zagotavljati, da zadoščajo sodilom za obračunavanje varovanja pred tveganjem tako na začetku varovanja pred tveganjem kot tudi kasneje.

41. V zvezi z nakupom, prodajo in posedovanjem izpeljanih finančnih inštrumentov se raven zapletenosti notranjih kontrol v organizaciji spreminja glede na

- zapletenost izpeljanih finančnih inštrumentov in z njimi povezano tveganje pri delovanju - bolj zapleteno poslovanje z izpeljanimi finančnimi inštrumenti zahteva bolj zapleteno ureditev;
- izpostavljenost poslov v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti tveganju v zvezi s kapitalom, ki ga uporablja organizacija; ter
- obseg poslov - organizacije, ki ne poslujejo veliko z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, potrebujejo manj zahtevni ureditvi obračunavanja in notranjega kontroliranja.

42. Ko se zapletenost dejavnosti v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti poveča, se mora povečati tudi notranje kontroliranje. V nekaterih primerih organizacija razširi vrste finančnih dejavnosti, v katerih sodeluje, ne da bi ustrezno prilagodila svoje notranje kontroliranje.

43. V velikih organizacijah so zapletene računovodske informacijske ureditve na splošno na tekočem s poslovanjem z izpeljanimi finančnimi inštrumenti in zagotavljajo, da prihaja do poravnave, ko zapadejo v

plačilo. Bolj zapletene računalniške ureditve lahko povzročajo samodejno knjiženje na klirinških kontih, ki spremljajo denarna gibanja. Pravilne kontrole obdelovanja pomagajo zagotavljati, da je poslovanje z izpeljanimi finančnimi instrumenti pravilno prikazano v poslovnih knjigah organizacije. Računalniške ureditve so lahko namenjene sestavljanju poročil o izjemah, da opozarjajo poslovodstvo na primere, ko izpeljani finančni instrumenti niso bili uporabljeni v odobrenih mejah ali ko opravljeni posli niso bili v mejah, postavljenih za izbrane nasprotne stranke. Celo zapletena računalniška ureditev pa ne zagotavlja nujno popolnosti poslov v zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti.

44. Izpeljani finančni instrumenti lahko sami po sebi vključujejo prenašanje pomembnih zneskov denarja tako v organizacijo kot iz nje. Do takšnih prenosov pogosto prihaja ob zapadlosti v plačilo. V številnih primerih banka samo dobi ustrezna plačilna navodila ali obvestila o prejemkih. Nekatero organizacije utegnejo uporabljati elektronsko prenašanje denarja. Takšna ureditev lahko vsebuje zapletene kontrole gesel in preverjanja, standardne plačilne šablone ter pripomočke za zbiranje oziroma spravlanje denarja. MSR 401 - Revidiranje v okolju z računalniško informacijsko ureditvijo - zahteva, da revizor upošteva, kako okolje z računalniško informacijsko ureditvijo vpliva na revizijo, ter da spozna pomen in zapletenost delovanja te ureditve in razpoložljivost podatkov, ki so potrebni pri reviziji. Revizor spozna metode, ki se uporabljajo za prenašanje denarja, skupaj z njihovimi prednostmi in pomanjkljivostmi, ker vplivajo na tveganje pri poslovanju in temu ustrezno tudi na oceno tveganja pri revidiranju.

45. Redno usklajevanje je pomembna plat obvladovanja poslovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti. Formalne uskladitve morajo biti redne, da se zagotovi, da se računovodski razvidi pravilno kontrolirajo, da se knjiži sproti ter da imajo trgovci ustrezne in točne informacije o položaju, preden z organizacijo formalno sklenejo kak pravno zavezujoč posel. Uskladitve morajo biti pravilno olistinjene in neodvisno pregledane. Tole je nekaj pomembnejših vrst postopkov usklajevanja, povezanih s poslovanjem z izpeljanimi finančnimi instrumenti:

- usklajevanje poslovnih razvidov trgovcev z razvidi, ki se uporabljajo pri sprotnem spremljanju, in s stanjem dobička ali izgube, prikazanim v glavni knjigi;
- usklajevanje pomožnih knjig, tudi tistih, ki se vodijo računalniško, z glavno knjigo;

- usklajevanje vseh klirinških in bančnih kontov in poročil borznih posrednikov, da se zagotovi sprotno prepoznavanje in razčiščevanje vseh odprtih postavk;

- usklajevanje poslovnih knjig organizacije z morebitnimi razvidi, ki jih vodijo storitvene organizacije.

46. Razvidi organizacije o sprožanju poslovanja morajo jasno prepoznati naravo in namen posameznih poslov ter pravice in dolžnosti, ki izvirajo iz posamezne pogodbe o izpeljanih finančnih inštrumentih. Poleg temeljnih računovodskih informacij, kot je namišljeni znesek, morajo ti razvidi vsebovati:

- istovetnost trgovca;
- istovetnost osebe, ki razvidi posel, če ta oseba ni trgovec;
- datum in čas posla;
- naravo in namen posla, tudi ali je namenjen varovanju pred tveganjem temeljnega poslovnega izpostavljanja; ter
- morebitne informacije o skladnosti z računovodskimi zahtevami, ki se nanašajo na varovanje pred tveganjem, kot so:

- označevanje varovanja pred tveganjem, tudi vrste tega varovanja,
- prepoznavanje sodil, uporabljenih pri ocenjevanju uspešnosti varovanja pred tveganjem, in
- prepoznavanje pred tveganjem varovane postavke v varovalnem razmerju.

47. Razvidi poslov z izpeljanimi finančnimi inštrumenti se lahko vodijo v bazi podatkov, vpisniku ali pomožni knjigi, katerih natančnost se nato kontrolira na podlagi neodvisnih potrdil, prejetih od nasprotnih strank v poslih. Pogosto se razvidi poslov uporabljajo za dajanje računovodskih informacij, tudi informacij za razkritja v računovodskih izkazih, skupaj z drugimi informacijami za obvladovanje tveganja, kot so poročila o izpostavljenosti v primerjavi z omejitvami strategije. Zato je nujno ustrezno kontrolirati vložke, obdelovanje in vodenje razvidov poslov, pa naj bodo v bazi podatkov, vpisniku ali pomožni knjigi.

48. Glavna kontrola popolnosti razvidov poslov z izpeljanimi finančnimi inštrumenti je neodvisno primerjanje potrdil nasprotnih strank z razvidi v organizaciji. Nasprotne stranke je treba zaprositi, naj vrnejo potrditve neposredno zaposlencem organizacije, ki so neodvisni od trgovcev, da bi bile varne pred zatajitvijo potrditev in "skritjem" poslov,

vse podrobnosti pa je treba primerjati z razvidi v organizaciji. Trgovčevi neodvisni zaposlenci morajo rešiti vse ugovore, ki jih vsebujejo potrditve, in v celoti raziskati vsako neprejeta potrditev.

Vloga notranjega revidiranja

49. Kot del ocenjevanja notranjega kontroliranja prouči revizor vlogo notranjega revidiranja. Znanje in veščine, ki so potrebni za razumevanje in revizijo uporabe izpeljanih finančnih inštrumentov v organizaciji, so na splošno docela drugačni od tistih, ki so potrebni pri revidiranju drugih delov poslovanja. Zunanji revizor prouči, koliko notranjerevizijska služba zna in je večča spremljati in tudi dejansko spremlja poslovanje, ki je povezano z izpeljanimi finančnimi inštrumenti v organizaciji.

50. V mnogih organizacijah je notranje revidiranje pomemben del področja nalog obvladovanja tveganja, ki omogoča poslovodstvu pregledovanje in vrednotenje kontrolnih postopkov, povezanih z uporabo izpeljanih finančnih inštrumentov. Delo, ki ga opravi notranjerevizijska služba, lahko pomaga zunanjemu revizorju pri ocenjevanju ureditev računovodenja in notranjega kontroliranja ter s tem pri obvladovanju tveganja. Področja, na katerih je delo, ki ga opravlja notranjerevizijska služba, zlasti pomembno, so:

- priprava splošnega pregleda obsega uporabe izpeljanih finančnih inštrumentov;
- pregledovanje ustreznosti usmeritev in postopkov ter koliko jih poslovodstvo upošteva;
- pregledovanje uspešnosti kontrolnih postopkov;
- pregledovanje računovodske ureditve, ki se uporablja pri obdelovanju poslov z izpeljanimi finančnimi inštrumenti;
- pregledovanje ureditve, ki je pomembna za dejavnosti v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti;
- zagotavljanje, da namene obvladovanja izpeljanih finančnih inštrumentov v celoti razumejo v vsej organizaciji, zlasti v poslovnih oddelkih, kjer je največja verjetnost, da se bo pojavila izpostavljenost tveganju;
- ocenjevanje, ali se prepoznavajo, ocenjujejo in obvladujejo nova tveganja, povezana z izpeljanimi finančnimi inštrumenti;
- ovrednotenje, ali je obračunavanje izpeljanih finančnih inštrumentov v skladu z okvirom računovodskega poročanja, tudi - če pride v poštev -

ali izpeljani finančni instrumenti, uporabljeni za varovanje pred tveganjem, ki jih določa okvir računovodskega poročanja, izpolnjujejo pogoje za varovalno razmerje; ter

• redni pregledi, ki

- dajejo poslovodstvu zagotovilo, da se dejavnosti v zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti pravilno kontrolirajo, ter

- zagotovljajo, da se prepoznavajo, ocenjujejo in obvladujejo nova tveganja in uporaba izpeljanih finančnih instrumentov, ki naj bi jih obvladovali.

51. Nekatere plati notranjega revidiranja so lahko koristne za določanje vrste, časa in obsega postopkov zunanje revizije. Če se zdi, da bi utegnilo biti tako, se zunanji revizor med načrtovanjem revizije dovolj seznanji z dejavnostjo notranje revizije in opravi začetno oceno notranjerevizijskega področja nalog. Če namerava zunanji revizor uporabiti kako storitev notranje revizije, ovrednoti in preizkusi, ali ustreza njegovim namenom. MSR 610 - Proučevanje notranjerevizijskih storitev - daje zunanjemu revizorju napotke za proučevanje notranjerevizijskih storitev.

Storitvene organizacije

52. Organizacije si lahko pomagajo s storitvenimi organizacijami pri sprožanju nakupov ali prodaj izpeljanih finančnih instrumentov ali vodenju razvidov poslov z izpeljanimi finančnimi instrumenti za organizacijo.

53. Uporaba storitev storitvenih organizacij lahko okrepi kontrole izpeljanih finančnih instrumentov. Na primer osebje storitvene organizacije ima lahko več izkušenj z izpeljanimi finančnimi instrumenti kot poslovodstvo organizacije. Uporaba storitev storitvene organizacije prav tako lahko omogoči večje ločevanje nalog. Na drugi strani lahko uporaba storitev storitvene organizacije poveča tveganje, ker se utegne kontrolna kultura ali potek poslov razlikovati od tiste(ga) v organizaciji.

54. MSR 402 - Revizijske rešitve v zvezi s z organizacijami, ki uporabljajo storitve storitvenih organizacij - daje napotke revizorju, kadar revidirana organizacija uporablja storitve storitvene organizacije. MSR 402 zahteva, da revizor pri načrtovanju revizije in pripravljanju uspešnega načina revizije upošteva, kako storitve storitvene organizacije vplivajo na ureditvi računovodenja in notranjega kontroliranja v organizaciji. MSR 402 daje nadaljnje napotke za revidiranje organizacij, ki uporabljajo storitve storitvenih organizacij. Kadar se uporablja

MSR 402 pri storitveni organizaciji, sodelujoči v poslih z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, revizor prouči, kako storitvena organizacija vpliva na ureditvi računovodenja in notranjega kontroliranja v organizaciji.

55. Ker storitvene organizacije pogosto delujejo kot svetovalke za naložbe, lahko revizor prouči tveganja, ki so povezana s storitvenimi organizacijami, delujočimi kot svetovalke za naložbe, na primer

- način spremljanja njihovih storitev,
- vpeljane postopke, ki varujejo neoporečnost in zaupnost informacij,
- ureditve v zvezi z možnimi pojavi ter
- vse zadeve v zvezi s povezanimi strankami, ki se lahko pojavijo, ker utegne imeti storitvena organizacija svoje posle v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti z organizacijo in biti obenem povezana stran-ka.

Tveganje pri kontroliranju

56. Tveganje pri kontroliranju je tveganje, da ureditvi računovodenja in notranjega kontroliranja v organizaciji ne bosta pravočasno preprečili ali odkrili in popravili kake napačne navedbe pri saldu na kontu ali vrsti poslov, ki utegne biti pomembna sama ali skupaj z napačnimi navedbami pri drugih saldih ali vrstah poslov.

57. MSR 400 zahteva, da revizor po spoznanju ureditev računovodenja in notranjega kontroliranja izdela začetno oceno tveganja pri kontroliranju na ravni uradne trditve za vsak pomemben saldo na kontu ali za vsako vrsto posla. MSR zahteva, da je začetna ocena tveganja pri kontroliranju v zvezi z uradno trditvijo v računovodskem izkazu visoka, razen če

(a) je revizor sposoben opredeliti notranje kontrole, ki se tičejo uradne trditve ter bodo verjetno preprečile ali odkrile in popravile pomembno napačno navedbo, ter

(b) revizor namerava preizkusiti kontrole, da bi podprl oceno.

58. Ko revizor oblikuje način revizije, upošteva začetno ocenitev tveganja pri kontroliranju (v povezavi z ocenitvijo tveganja pri delovanju), da bi določil vrsto, čas in obseg postopkov preizkušanja podatkov v zvezi z uradnimi trditvami v računovodskih izkazih.

59. Proučitve, ki utegnejo vplivati na revizorjevo oceno tveganja pri kontroliranju, so na primer,

- ali usmeritve in postopki, ki uravnavajo dejavnosti v zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti, odsevajo namene posloводства;
- kako posloводство obvešča svoje kontrolno osebje;
- kako posloводство zajema informacije o izpeljanih finančnih instrumentih ter
- kakor si posloводство zagotovi, da kontrole izpeljanih finančnih instrumentov delujejo, kot je zamišljeno.

60. MSR 400 zahteva, da revizor pred končanjem revizije na podlagi izsledkov preizkušanja podatkov in drugih revizijskih dokazov prouči, ali je ocenitev tveganja pri kontroliranju potrjena.

61. Ocena tveganja pri kontroliranju je odvisna od revizorjeve sodbe o kakovosti okolja kontroliranja in kontrolnih postopkov, ki se izvajajo. Pri odločanju o vrsti, času in obsegu preizkušanja kontrol upošteva revizor dejavnike, kot so

- pomen poslovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti za organizacijo,
- vrsta, pogostnost in obseg poslov z izpeljanimi finančnimi instrumenti,
- možni učinek vsake prepoznane slabosti pri kontrolnih postopkih,
- vrste kontrol, ki se preizkušajo,
- pogostnost izvajanja teh kontrol ter
- dokazi o dosežkih.

Preizkusi kontrol

62. Če je ocena tveganja pri kontroliranju manj kot visoka, revizor preizkusi kontrole, da dobi dokaze, ali je začetna ocena tveganja pri kontroliranju podprta. Kljub revizorjevi oceni tveganja pri kontroliranju utegne organizacija začeti le omejeno število poslov v zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti ali je velikost takšnih instrumentov posebno pomembna za organizacijo kot celoto. V takšnih primerih utegne biti ustrežnejši način preizkušanja podatkov, včasih v povezavi s preizkusi kontrol.

63. Množica, iz katere so izbrane postavke za podrobnejše preizkušanje, ni omejena na računovodske razvide. Preizkušane postavke so lahko iz drugih virov, na primer iz potrditev nasprotnih strank in potrditev trgovcev, tako da se lahko preizkusi možnost spregleda poslov pri razvidovanju.

64. Kontrole se preizkusijo, da bi se dobili revizijski dokazi o uspešnosti

(a) načrta ureditev računovodenja in notranjega kontroliranja, to je ali so primerno zasnovani, da preprečujejo ali odkrivajo in popravljajo pomembno napačne navedbe, ter

(b) delovanja notranjih kontrol v vsem obdobju.

S ključnimi postopki se lahko v primerno velikem vzorcu poslov ovrednoti,

- ali so bili izpeljani finančni inštrumenti uporabljeni v skladu z dogovorjenimi usmeritvami in napotki ter v mejah pooblastil;
- ali so bili uporabljeni ustrezni odločevalni postopki in ali so razlogi za sodelovanje v izbranih poslih jasno razumljivi;
- ali so se posli začeli v okviru usmeritev za posle v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, tudi v skladu z določbami in omejitvami ter posli s tujimi ali povezanimi strankami;
- ali so bili posli sklenjeni z nasprotnimi strankami z ustreznim zupanjskim tveganjem;
- ali se finančni inštrumenti pravočasno ustrezno merijo in ali se neodvisno od trgovca poroča o izpostavljenosti tveganjem;
- ali so bile potrditve nasprotnih strank poslane;
- ali so se prejete potrditve nasprotnih strank ustrezno primerjale in uskladile;
- ali je prvo prenehanje in podaljšanje izpeljanih finančnih inštrumentov predmet istih kontrol kot novi posli z izpeljanimi finančnimi inštrumenti;
- ali so namere, tudi kasnejše spremembe namer, kot posli varovanja pred tveganjem ali špekulativni posli pravilno odobrene;
- ali so bili posli pravilno razvidovani in v celoti in točno vneseni v poslovne knjige ter pravilno obdelani v pomožnih knjigah do računovodskih izkazov ter
- ali se vzdržuje ustrezno varovanje gesel, ki so potrebna pri elektronskem prenašanju denarja.

65. Preizkusi kontrol, ki jih je treba proučiti, so na primer:

- branje zapisnikov sestankov pristojnih za upravljanje organizacije (ali, če obstaja, odbora za obvladovanje tveganj pri sredstvih/dolgovih ali podobne skupine) zaradi dokazov, ali takšen organ obdobjno pre-

gleduje dejavnosti v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, skladnost s smernicami in uspešnost varovanja pred tveganjem;

- primerjanje poslov v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, tudi tistih, ki so bili določeni po smernicah organizacije, da bi se ugotovilo, ali organizacija sledi tem smernicam; revizor utegne na primer

- preizkusiti, ali so bili posli opravljeni v skladu s pooblastili, določenimi v smernicah organizacije;

- preizkusiti, ali je bila pred pridobitvijo izpeljanih finančnih inštrumentov proučena občutljivost, kakor narekuje strategija naložbenja;

- preizkusiti posle, da bi ugotovil, ali je organizacija pridobila zahtevane odobritve za posle in ali je sodelovala le s pooblaščenimi posredniki ali nasprotnimi strankami;

- poizvedeti pri poslovodstvu, ali se izpeljani finančni inštrumenti in z njimi povezani posli spremljajo in ali se o njih pravočasno poroča, ter prebrati vse podporne listine;

- preizkusiti knjižene nakupe izpeljanih finančnih inštrumentov, tudi njihovo razvrstitev in cene, ter knjižbe, uporabljene za knjiženje ustreznih zneskov;

- preizkusiti usklajevanje; revizor utegne preizkusiti, ali se usklajevalne razlike pravočasno raziskujejo in razrešujejo ter ali usklajevanje pregleduje in odobrava nadzorno osebje; na primer organizacije, ki imajo veliko število poslov z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, lahko zahtevajo dnevno usklajevanje in pregledovanje;

- preizkusiti kontrole neknjiženih poslov; revizor utegne preiskati potrditve tretjih strank organizacije in razrešitev ugovorov, ki jih vsebujejo potrditve;

- preizkusiti kontrole ustreznosti varovanja in shranjevanja podatkov, da se zagotovi ustrezna obnovitev v primeru nesreče; poleg tega lahko revizor prouči postopke, ki jih organizacija vpelje za letno preizkušanje in vodenje računalniških razvidov.

Postopki preizkušanja podatkov

66. MSR 400 zahteva, da revizor upošteva ocenjeni ravni tveganja pri delovanju in tveganja pri kontroliranju, kadar določa vrsto, čas in obseg postopkov preizkušanja podatkov, ki so potrebni za zmanjšanje revizijskega tveganja na sprejemljivo nizko raven. Čim višja je ocena tveganja pri delovanju in tveganja pri kontroliranju, tem več revizijskih dokazov mora pridobiti revizor z izvajanjem postopkov preizkušanja podatkov.

67. Ocenjeni ravni tveganja pri delovanju in tveganja pri kontroliranju ne moreta biti tako nizki, da bi odpravili potrebo po vsakršnem revizorjevem preizkušanju podatkov. Revizor opravi nekaj postopkov preizkušanja podatkov pri pomembnih saldih na kontih in vrstah poslov. Kljub temu morda ne more dobiti zadostnih in ustreznih revizijskih dokazov, ki bi zmanjšali tveganje pri odkrivanju in s tem zmanjšali revizijsko tveganje na sprejemljivo nizko raven, zgolj z izvedbo preizkusov podatkov. Če revizor ne more zmanjšati revizijskega tveganja na sprejemljivo nizko raven, zahteva MSR 700 - Revizorjevo poročilo o računovodskih izkazih -, da poda mnenje s pridržki ali se mnenja vzdrži. Poleg tega MSR 400 zahteva, da revizor čim hitreje in ustrezno opozori poslovodstvo na odgovornost za pomembne pomanjkljivosti pri načrtovanju ali delovanju ureditev računovodenja in notranjega kontroliranja, ki jih je spoznal.

Pomembnost

68. MSR 320 - Pomembnost pri reviziji - pravi, da revizor prouči pomembnost tako na ravni celovitega računovodskega izkaza kot v zvezi s posameznimi saldi na kontih, vrstami poslov in razkritji. Revizorjeva sodba lahko vključuje ocene, kaj pomeni pomembnost pri pomembnih delih bilance stanja, izkaza poslovnega izida in izkaza finančnega izida tako posamič kot za računovodske izkaze kot celoto.

69. MSR 320 zahteva, da revizor upošteva pomembnost pri določanju vrste, časa in obsega revizijskih postopkov. Pri načrtovanju revizije utegne biti težko oceniti pomembnost v povezavi s posli z izpeljanimi finančnimi instrumenti, zlasti zaradi nekaterih njihovih značilnosti. Pomembnost ne more biti zasnovana zgolj na vrednostih v bilanci stanja, ker utegnejo izpeljani finančni instrumenti le malo vplivati na bilanco stanja, celo če lahko iz njih izhajajo pomembna tveganja. Pri ocenjevanju pomembnosti lahko revizor upošteva tudi možne vplive na bilanco stanja ali vrsto poslov v računovodskih izkazih. Izpeljani finančni instrumenti, ki imajo visoko vzvodje ali so bolj zapleteni, utegnejo pomembneje vplivati na računovodske izkaze kot tisti z nižjim vzvodjem ali manj zapleteni. Večja možnost vpliva na računovodske izkaze obstaja tudi, kadar so meje izpostavljenosti pri sodelovanju v poslih v zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti visoke.

Vrste postopkov preizkušanja podatkov

70. Postopki preizkušanja podatkov se opravljajo za pridobitev revizijskih dokazov, da bi se odkrile pomembno napačne navedbe v računovodskih izkazih, in so dveh vrst:

- (a) preizkusi podrobnosti poslov in saldov ter
- (b) proučevalni postopki.

71. Pri načrtovanju preizkusov podatkov revizor upošteva:

- *ustreznost računovodenja*; glavni revizijski namen, na katerega se pogosto sklicujejo postopki preizkušanja podatkov, je določanje ustreznosti obračunavanja izpeljanih finančnih instrumentov v organizaciji;
- *sodelovanje zunanje organizacije*; pri načrtovanju postopkov preizkušanja podatkov v zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti revizor proučuje, ali druga organizacija poseduje izpeljane finančne instrumente v organizaciji ali opravlja storitve v zvezi z njimi ali pa oboje;
- *medletni revizijski postopki*; pri izvajanju postopkov preizkušanja podatkov pred datumom bilance stanja proučuje revizor tržna gibanja v obdobju med medletnim preizkušanjem in koncem leta; vrednost nekaterih izpeljanih finančnih instrumentov se lahko močno spreminja v razmeroma kratkem obdobju; manj ko so znesek, sorazmerni pomen ali sestava salda na kontu napovedljivi, manj koristna je vrednost preizkušanja na medletne datume;
- *običajni posli nasproti neobičajnim*; mnogi finančni posli so pogodbe, sklenjene med organizacijo in njeno nasprotno stranko; kolikor posli v zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti niso običajni in zunaj normalnih poslov organizacije, utegne biti revizijsko preizkušanje podatkov najuspešnejše sredstvo za doseganje načrtovanih revizijskih namenov;
- *postopki, opravljeni na drugih revizijskih področjih*; postopki, opravljeni na drugih področjih računovodskih izkazov, lahko dajo dokaze o popolnosti poslov z izpeljanimi finančnimi instrumenti; med temi postopki so lahko preizkusi kasnejših prejemkov in izdatkov ter iskanje neknjiženih obveznosti.

Proučevalni postopki

72. MSR 520 - Analitični postopki - zahteva, da revizor uporablja proučevalne (analitične) postopke pri načrtovanju in celovitem preiskovanju revizije. Proučevalni postopki se lahko uporabljajo tudi na drugih stopnjah revizije. Proučevalni postopki kot preizkušanje podatkov v reviziji poslovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti lahko

dajejo informacije o poslovanju organizacije, vendar sami po sebi manj verjetno dajejo zadostne dokaze v zvezi z uradnimi trditvami, ki se nanašajo na izpeljane finančne instrumente. Zapletena igra dejavnikov, iz katerih izvirajo vrednosti teh instrumentov, pogosto zakrije nenavadna gibanja, ki se lahko pojavijo.

73. Nekatero osebje, ki je odgovorno za poslovanje z izpeljanimi finančnimi instrumenti, zbira podrobne proučevalne preglede posledkov dejavnosti v zvezi z vsemi izpeljanimi finančnimi instrumenti. Spodobno je spoznati učinek obsega trgovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti in gibanja tržnih cen na poslovne izide organizacije ter zbrati takšne proučitve zaradi svojega podrobnega vsakodnevnega sodelovanja v poslovanju. Podobno lahko nekatere organizacije uporabljajo proučevalne metode pri svojih poročevalnih in spremljevalnih dejavnostih. Kjer so takšne proučitve na razpolago, jih revizor lahko uporablja, da bolje razume celotno poslovanje z izpeljanimi finančnimi instrumenti v organizaciji. Pri tem išče potrditev, da so informacije zanesljive in so jih pravilno dobile iz temeljnih računovodskih razvidov osebe, ki so dovolj nepristranske, da jim je mogoče zaupati, da informacije pošteno odsevajo poslovanje organizacije. Po potrebi si lahko revizor olajša proučevalne postopke z računalniškimi rešitvami.

74. Proučevalni postopki so lahko koristni pri vrednotenju nekaterih usmeritev za obvladovanje tveganja pri izpeljanih finančnih instrumentih, na primer mej zaupanja. Proučevalni postopki so lahko koristni tudi pri vrednotenju uspešnosti dejavnosti v zvezi z varovanjem pred tveganjem. Na primer če so izpeljani finančni instrumenti del strategije varovanja pred tveganjem v organizaciji in proučevalni postopki pokažejo velike izgube ali dobičke, lahko postane uspešnost varovanja pred tveganjem vprašljiva in obračunavanje poslov za varovanje pred tveganjem morda ni ustrezno.

75. Če takšne proučitve ni, revizor pa jo želi opraviti, je uspešnost proučevalnega pregleda pogosto odvisna od tega, koliko podrobne in razčlenjene informacije o poslovanju lahko nudi poslovodstvo. Če so takšne informacije na razpolago, lahko revizor opravi koristen proučevalni pregled. Če informacije niso na razpolago, so proučevalni postopki uspešni le kot sredstvo prepoznavanja računovodskih gibanj in povezav v preprostem, neobsežnem okolju. Brž ko se obseg in zapletenost poslov povečata, so namreč dejavniki, ki vplivajo na prihodke in odhodke, razen če so na razpolago podrobne informacije, takšni, da je smiselna revizorjeva proučitev pogosto težavna, vrednost proučevalnih postopkov kot revizijskega orodja pa se zmanjša. V takšnih

primerih proučevalni postopki niso primerni za prepoznavanje neustreznega računovodskega obravnavanja.

Vrednotenje revizijskih dokazov

76. Vrednotenje revizijskih dokazov v zvezi z uradnimi trditvami o izpeljanih finančnih instrumentih zahteva znatno presojanje, kajti uradne trditve, zlasti tiste o vrednotenju, so zasnovane na zelo subjektivnih predpostavkah ali so zlasti občutljive za spremembe sprejetih predpostavk. Na primer uradne trditve o vrednotenju so lahko zasnovane na predpostavkah o pojavitvi prihodnjih dogodkov, ki jih je težko predvideti, ali na okoliščinah, za katere se pričakuje, da bodo dolgotrajne. Skladno s tem lahko sposobne osebe dosežejo različne sklepe o ocenah poštenih vrednosti ali o ocenah razpona poštenih vrednosti. Znatna presoja se utegne zahtevati pri vrednotenju revizijskih dokazov v zvezi z uradnimi trditvami, ki so zasnovane na lastnostih izpeljanih finančnih instrumentov in ustreznih računovodskih načelih, tudi temeljnih sodilih, ki so oboji sila zapleteni. MSR 540 - Revizija računovodskih ocen - daje revizorju napotke za pridobivanje in vrednotenje zadostnih in ustreznih revizijskih dokazov v podporo pomembnim računovodskim ocenam. MSR 620 daje napotke za uporabo večšakovih storitev pri izvajanju preizkusov podatkov.

Postopki preizkušanja podatkov, ki se nanašajo na uradne trditve

Obstoj in pojavitve

77. Preizkusi podatkov glede obstoja in pojavitve uradnih trditvev o izpeljanih finančnih instrumentih so lahko:

- potrjevanje pri imetniku izpeljanega finančnega instrumenta ali pri nasprotni stranki;
- pregledovanje temeljnih sporazumov in drugih oblik podpornih listin, tudi potrditev, prejetih v papirni ali elektronski obliki, za prikazane zneske;
- pregledovanje podpornih listin, ki bodo kasneje udenarjene ali poravnane po koncu poročevalnega obdobja;
- poizvedovanje in opazovanje.

Pravice in dolžnosti

78. Preizkusi podatkov v zvezi z uradnimi trditvami o pravicah in dolžnostih pri izpeljanih finančnih instrumentih so lahko:

- potrjevanje pomembnih določb pri imetniku izpeljanega finančnega instrumenta ali pri nasprotni stranki ter
- pregledovanje temeljnih sporazumov in drugih oblik podpornih listin v papirni ali elektronski obliki.

Popolnost

79. Preizkusi podatkov v zvezi z uradnimi trditvami o popolnosti izpeljanih finančnih instrumentov so lahko:

- prošnjo imetniku izpeljanega finančnega instrumenta ali nasprotni stranki, naj priskrbi podrobnosti o vseh izpeljanih finančnih instrumentih in poslih z organizacijo; pri pošiljanju zahtevkov za potrditev revizor določi, kateri del organizacije nasprotne stranke naj odgovori in ali naj odgovori v imenu vseh delov svojega delovanja;
- pošiljanje potrditev brez saldov možnim imetnikom izpeljanih finančnih instrumentov ali nasprotnim strankam za preizkus popolnosti izpeljanih finančnih instrumentov, ki so prikazani v poslovnih knjigah;
- pregledovanje poročil posrednikov o obstoju poslov v zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti in obstoječih stanj;
- pregledovanje potrditev nasprotnih strank, ki so bile prejete, vendar ne primerjane z razvidi poslov;
- pregledovanje nerazrešenih usklajevalnih postavk;
- pregledovanje sporazumov, kot so sporazumi o posojilih ali kapitalu, ali pa prodajnih pogodb glede vstavljenih izpeljanih finančnih instrumentov (računovodsko obravnavanje takšnih vstavljenih izpeljanih finančnih instrumentov je v različnih okvirih računovodskega poročanja lahko različno);
- pregledovanje listin o dejavnostih, ki sledijo koncu poročevalnega obdobja;
- poizvedovanje in opazovanje ter
- branje drugih informacij, kot so zapisniki pristojnih za upravljanje, ter s tem povezanih gradiv in poročil o dejavnostih v zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti, ki jih je prejel upravljalni organ.

Vrednotenje in merjenje

80. Preizkusi uradnih trditev o vrednotenju so načrtovani v skladu z metodo vrednotenja, uporabljeno za merjenje ali razkrivanje. Okvir računovodskega poročanja lahko zahteva, da se finančni instrument ovrednoti po nabavni vrednosti, v plačilo zapadlem znesku po pogodbi ali pošteni vrednosti. Prav tako lahko zahteva razkritja o vrednosti izpeljanega finančnega instrumenta in določa, da se izgube zaradi oslabitve pripoznajo v čistem poslovnem izidu pred udenarjenjem. Postopki preizkušanja podatkov za pridobitev dokazov o vrednotenju izpeljanih finančnih instrumentov so lahko:

- pregledovanje listin o nakupni ceni,
- potrjevanje pri imetniku izpeljanega finančnega instrumenta ali pri nasprotni stranki,
- pregledovanje zaupanjske sposobnosti nasprotnih strank pri poslih z izpeljanimi finančnimi instrumenti in
- pridobivanje dokazov, ki podkrepljujejo pošteno vrednost izpeljanih finančnih instrumentov, izmerjenih ali razkritih po pošteni vrednosti.

81. Revizor pridobi dokaze za podkrepitev poštene vrednosti izpeljanih finančnih instrumentov, izmerjenih ali razkritih po pošteni vrednosti. Metoda določanja poštene vrednosti je lahko odvisna od področja dejavnosti, na katerem deluje organizacija, tudi od posebnega okvira računovodskega poročanja, ki utegne veljati na tistem področju dejavnosti, ali od vrste organizacije. Takšne razlike se lahko nanašajo na upoštevanje navajanja cen na nedelujočih trgih in pomembne popuste zaradi nepreoblikovalnosti, nagrade za obvladovanje ter opravnine in druge stroške, ki se utegnejo pojaviti pri prodaji izpeljanega finančnega instrumenta. Metoda določanja poštene vrednosti je lahko odvisna tudi od vrste sredstev ali dolgov. MSR 540 daje napotke za revizijo računovodskih ocen, ki jih vsebujejo računovodski izkazi.

82. Objavljene tržne cene za nekatere izpeljane finančne instrumente, s katerimi se trguje na borzah vrednostnic ali prostih trgih, so na razpolago iz virov, kot so finančne publikacije, borze ali cenovne storitve, zasnovane na takšnih virih. Objavljene tržne cene za druge izpeljane finančne instrumente se lahko dobijo pri posrednikih-trgovcih, ki oblikujejo trg za takšne instrumente. Če za izpeljani finančni instrument niso na razpolago objavljene cene, je mogoče dobiti ocene poštene vrednosti iz virov tretjih strank, zasnovanih na kapitalskih modelih ali modelih, ki jih je organizacija razvila sama ali pridobila. Če so informacije o pošteni vrednosti dobljene od nasprotne stranke v po-

slu z izpeljanim finančnim inštrumentom, revizor prouči, ali so nepristranske. V nekaterih primerih utegne biti potrebno dobiti ocene poštene vrednosti iz dodatnih neodvisnih virov.

83. Na splošno se šteje, da objavljene tržne cene, dobljene iz publikacij ali z borz vrednostnic, so zadosten dokaz o vrednosti izpeljanih finančnih inštrumentov. Kljub temu utegne uporaba objavljenih cen pri preizkušanju uradnih trditvev o vrednotenju zahtevati posebno poznavanje okoliščin, v katerih je bilo kotiranje razvito. Na primer kotacije, s katerimi računa nasprotna stranka pri opciji vstopanja v izpeljani finančni inštrument, niso nujno zasnovane na nedavnih prodajah in utegnejo biti samo znamenje zanimanja. V nekaterih primerih lahko revizor sklene, da je treba dobiti ocene poštene vrednosti od posrednikov-trgovcev ali drugih oseb. Revizor se lahko odloči, da je treba dobiti ocene iz več kot enega vira za oblikovanje cen. To je lahko ustrezno, če je vir za oblikovanje cen povezan z organizacijo, kar lahko škoduje njegovi nepristranskosti.

84. Naloga posloводства je oceniti vrednost izpeljanega finančnega inštrumenta. Če organizacija vrednoti izpeljane finančne inštrumente na podlagi modela vrednotenja, revizor ni ocenjevalec in njegova sodba ni nadomestek za sodbo posloводства organizacije. Revizor lahko preizkusi uradne trditve o pošteni vrednosti, določeni z uporabo modela, na primer s temile postopki:

- Ocenjevanje smiselnosti in ustreznosti modela. Revizor ugotavlja, ali so uporabljene tržne spremenljivke in predpostavke smiselne in ustrezno podprte. Poleg tega oceni, ali so tržne spremenljivke in predpostavke uporabljene dosledno in ali nove okoliščine opravičujejo spremembo uporabljenih tržnih spremenljivk ali predpostavk. Ovrednotenje ustreznosti modelov vrednotenja ter vsake spremenljivke in predpostavke v modelih lahko zahteva znatno presojanje in znanje o metodah vrednotenja, tržnih dejavnikih, ki vplivajo na vrednost, in tržnih okoliščinah, zlasti glede na podobne finančne inštrumente. Torej lahko revizor meni, da je pri ocenjevanju modela potrebno sodelovanje specialista.
- Izračunavanje vrednosti, na primer z uporabo modela, ki ga je razvil revizor ali specialist, ki ga je najel revizor. Ponovno ovrednotenje po revizorjevih lastnih modelih in podatkih omogoči revizorju neodvisno napoved v podporo smiselnosti vrednosti, ki jo je izračunala organizacija.
- Primerjanje poštene vrednosti z zadnjimi posli.

- Upoštevanje občutljivosti vrednotenja za spremembe spremenljivk in predpostavk, tudi tržnih okoliščin, ki lahko vplivajo na vrednost.
- Pregledovanje podpornih listin za kasnejše udenarjanje ali poravnavanje poslov v zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti po koncu poročevalnega obdobja za pridobitev nadaljnjih dokazov o njihovi vrednosti na dan bilance stanja.

85. Nekateri okviri računovodskega poročanja, na primer MSR 39, predpostavljajo, da se lahko poštena vrednost pri večini finančnih sredstev, tudi pri izpeljanih finančnih instrumentih, ugotovi zanesljivo. To predpostavko lahko spodbije naložba v kapitalski instrument (tudi naložba, ki je v bistvu kapitalski instrument), ki nima objavljene tržne cene na delujočem trgu in pri katerem so druge metode smiselnega ocenjevanja poštene vrednosti očitno neustrezne ali ne delijo. Predpostavko lahko spodbije tudi izpeljani finančni instrument, ki je povezan z dobavo takega neobjavljenega kapitalskega instrumenta in mora biti poravnan z njo. Izpeljani finančni instrumenti, pri katerih je spodbita predpostavka, da je njihovo pošteno vrednost mogoče zanesljivo ugotoviti, in ki imajo določeno zapadlost v plačilo, se merijo po odplačni vrednosti z uporabo metode veljavne obrestne mere. Tisti, ki nimajo določene zapadlosti v plačilo, se merijo po nabavni vrednosti.

86. Revizor zbira revizijske dokaze, da bi ugotovil, ali je predpostavka, da je pošteno vrednost izpeljanega finančnega instrumenta mogoče zanesljivo ugotoviti, spodbita in ali je izpeljani finančni instrument pravilno obračunan glede na okvir računovodskega poročanja. Če poslovodstvo ne more potrditi, da je spodbilo predpostavko, da je mogoče zanesljivo določiti pošteno vrednost izpeljanega finančnega instrumenta, mora po MSR 700 revizor izraziti mnenje s pridržki ali se mnenja vzdržati. Če revizor ne more dobiti zadostnih in ustreznih revizijskih dokazov za ugotovitev, ali je predpostavka spodbita, je področje revizorjevega dela omejeno. V takšnem primeru zahteva MSR 700, da revizor izrazi mnenje s pridržki ali se mnenja vzdrži.

Predstavitev in razkritje

87. Poslovodstvo je odgovorno za pripravljanje in predstavljanje računovodskih izkazov v skladu z okvirom računovodskega poročanja, tudi za pošteno in popolno predstavljanje in razkrivanje posledic poslov z izpeljanimi finančnimi instrumenti in ustreznih računovodskih usmeritev.

88. Revizor oceni, ali sta predstavitev in razkritje izpeljanih finančnih instrumentov v skladu z okvirom računovodskega poročanja. Revizorjev sklep, ali so izpeljani finančni instrumenti predstavljeni v skladu z okvirom računovodskega poročanja, je zasnovan na njegovi sodbi, ali so

- računovodska načela izbrana in se uporabljajo v skladu z okvirom računovodskega poročanja;
- računovodska načela ustrezna v danih okoliščinah;
- računovodski izkazi, tudi z njimi povezana pojasnila, takšni, da dajejo informacije o zadevah, ki utegnejo vplivati na njihovo uporabo, razumevanje in pojasnjevanje;
- razkritja ustrezna, tako da zagotavljajo, da organizacija v celoti upošteva obstoječe zahteve po razkritjih v okviru računovodskega poročanja, po katerem so računovodski izkazi predloženi, na primer z MRS 39;
- informacije, predstavljene v računovodskih izkazih, razvrščene in povezane smiselno, to je niti preveč razčlenjeno niti preveč zgoščeno; ter
- računovodski izkazi takšni, da odsevajo temeljne posle in dogodke, tako da so finančni položaj, izidi poslovanja in denarni tokovi predstavljeni v sprejemljivih mejah, to je v mejah, ki so smiselne in dosledne v računovodskih izkazih.

89. Okvir računovodskega poročanja lahko predpisuje zahteve za predstavljanje in razkrivanje izpeljanih finančnih instrumentov. Na primer nekateri okviri računovodskega poročanja lahko zahtevajo, da uporabniki izpeljanih finančnih instrumentov poskrbijo za obsežno razkrivanje usmeritev za obvladovanje tržnega tveganja, metodike merjenja tržnega tveganja in informacij o tržnih cenah. Drugi okviri morda ne zahtevajo razkrivanja teh informacij kot dela računovodskih izkazov, vendar spodbujajo organizacije, da razkrivajo takšne informacije zunaj računovodskih izkazov. MSR 720 - Druge informacije v listinah, ki vsebujejo revidirane računovodske izkaze - daje napotke za proučevanje drugih informacij, o katerih revizor ni dolžan poročati, v listinah, ki vsebujejo revidirane računovodske izkaze.

Dodatno obravnavanje dejavnosti varovanja pred tveganjem

90. Da bi se posel v zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti obravnaval kot varovanje pred tveganjem, zahtevajo nekateri okviri računovodskega poročanja, na primer MRS 39, da poslovodstvo na začetku

posla označi izpeljani finančni inštrument kot varovanje pred tveganjem in obenem formalno olistini

- (a) varovalno razmerje,
- (b) namen obvladovanja tveganja v organizaciji in strategijo za uvedbo varovanja pred tveganjem ter
- (c) kako bo organizacija ocenila uspešnost inštrumenta pri pobotanju izpostavljenosti spremembam poštene vrednosti pred tveganjem varovane postavke ali denarnih tokov posla v zvezi z varovanjem pred tveganjem, ki ga je mogoče pripisati varovanju pred tveganjem.

MRS 39 tudi zahteva, naj poslovodstvo pričakuje, da bo varovanje pred tveganjem zelo uspešno pri doseganju pobotne spremembe poštene vrednosti ali denarnih tokov, ki se pripisujejo varovanemu tveganju, v skladu s strategijo ravnanja s tveganji pri takšnem posebnem varovalnem razmerju, podprto z izvirnimi listinami.

91. Revizor zbira revizijske dokaze, da bi ugotovil, ali je poslovodstvo upoštevalo vse ustrezne zahteve obračunavanja varovanja pred tveganjem iz okvira računovodskega poročanja, tudi zahteve za označitev in olistinjenje. Poleg tega zbira revizijske dokaze v podporo pričakovanjem poslovodstva tako na začetku posla varovanja pred tveganjem kot tudi med njim, da bo varovalno razmerje zelo uspešno. Če poslovodstvo ni pripravilo listin, ki jih zahteva okvir računovodskega poročanja, računovodski izkazi morda niso v skladu z ustreznim okvirom računovodskega poročanja; v takem primeru MSR 700 zahteva, da revizor izrazi mnenje s pridržki ali odklonilno mnenje. Ne glede na okvir računovodskega poročanja mora revizor pridobiti zadostne in ustrezne revizijske dokaze. Zato lahko pridobi listine, ki jih je pripravila organizacija in so lahko podobne tistim, opisanim v 90. členu, ter lahko razmisli o pridobitvi poslovodskih predstavitev v skladu z uporabo in učinkovitostjo obračunavanja varovanja pred tveganjem v organizaciji. Narava in obseg listin, ki jih je pripravila organizacija, sta odvisna od narave pred tveganjem varovanih postavk in inštrumentov za varovanje pred tveganjem. Če ni na razpolago dovolj revizijskih dokazov za podporo poslovodski uporabi obračunavanja varovanja pred tveganjem, se revizor utegne soočiti z omejitvijo področja; v takem primeru MSR 700 zahteva, da izda mnenje s pridržki ali se mnenja vzdrži.

Poslovodske predstavitve

92. MSR 580 - Poslovodske predstavitve - zahteva, da revizor pridobi od posloводства ustrezne predstavitve, tudi pisne predstavitve zadev, ki so pomembne za računovodske izkaze, če ni mogoče utemeljeno pričakovati, da obstajajo drugi dovolj ustrezni revizijski dokazi. Čeprav poslovodska predstavitvena pisma praviloma podpisujejo osebe, ki so v prvi vrsti odgovorne za organizacijo in njeno finančno plat (praviloma najvišji ravnatelj in finančni ravnatelj), utegne revizor želeli pridobiti predstavitve o poslovanju z izpeljanimi finančnimi inštrumenti od tistih, ki so zanj odgovorni v organizaciji. Odvisno od obsega in zapletenosti poslovanja z izpeljanimi finančnimi inštrumenti lahko poslovodske predstavitve o teh inštrumentih zajemajo predstavitve

- namenov posloводства v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, na primer ali se uporabljajo za varovanje pred tveganjem ali za špekulativne namene;
- v zvezi z uradnimi trditvami v računovodskih izkazih, ki se nanašajo na izpeljane finančne inštrumente, na primer:
 - razvidi odsevajo vse posle z izpeljanimi finančnimi inštrumenti;
 - vsi vstavljeni izpeljani finančni inštrumenti so prepoznani;
 - predpostavke in metode, uporabljene v modelih vrednotenja izpeljanih finančnih inštrumentov, so smiselne;
- ali so vsi posli izpeljani preiščljeno in po pošteni tržni vrednosti;
- določb o poslih v zvezi z izpeljanimi finančnimi inštrumenti;
- ali je organizacija sprejela kake pisne opcije ter
- ali organizacija upošteva zahteve o listinah v okviru računovodskega poročanja o izpeljanih finančnih inštrumentih, ki morajo biti izpolnjene pred posebnim obravnavanjem obračunavanja varovanja pred tveganjem.

93. Včasih so glede na nekatere plati izpeljanih finančnih inštrumentov poslovodske predstavitve edini revizijski dokazi, da je mogoče utemeljeno pričakovati, da so veljavne; MSR 580 pa pravi, da poslovodske predstavitve ne morejo nadomeščati drugih revizijskih dokazov, za katere revizor pričakuje, da so tudi na razpolago. Če revizijskih dokazov, za katere revizor pričakuje, da so na razpolago, ni mogoče dobiti, je to lahko omejitev področja revizije, in revizor

prouči posledice za revizijsko poročilo. V takšnem primeru MSR 700 zahteva, da revizor izrazi mnenje s pridržki ali da se mnenja vzdrži.

Poročanje poslovodstvu in pristojnim za upravljanje

94. Zaradi spoznavanja ureditev računovodenja in notranjega kontroliranja v organizaciji ter morebitnih preizkusov kontrol lahko revizor spozna zadeve, ki jih je treba sporočiti poslovodstvu ali pristojnim za upravljanje. MSR 400 zahteva, da revizor čim prej in na ustrezni ravni odgovornosti seznaní poslovodstvo s pomembnimi pomanjkljivostmi pri zasnovi ali delovanju ureditev računovodenja in notranjega kontroliranja, ki jih je opazil. MSR 260 - Poročanje o revizijskih zadevah pristojnim za upravljanje - zahteva, da revizor prouči revizijske zadeve upravljalnega pomena, ki se pojavijo pri reviziji računovodskih izkazov, in jih pravočasno sporoči pristojnim za upravljanje. V zvezi z izpeljanimi finančnimi instrumenti so te zadeve lahko

- pomembne pomanjkljivosti pri načrtovanju ali delovanju ureditev računovodenja in notranjega kontroliranja;
- poslovodsko nerazumevanje narave ali obsega poslovanja z izpeljanimi finančnimi instrumenti ali tveganja, ki je povezano s takšnim poslovanjem;
- odsotnost vseobsežne politike v zvezi s strategijo in nameni uporabe izpeljanih finančnih instrumentov, tudi s kontrolami izvajanja, opredelitvami "uspešnosti" pri izpeljanih finančnih instrumentih, ki so namenjeni varovanju pred tveganjem, spremljanjem izpostavljenosti in računovodskim poročanjem; ali
- neločevanje nalog.

Pojmovnik

Blago (commodity) - Fizične snovi, kot so hrana, žito in kovine, ki so zamenljivi z drugimi proizvodi iste vrste.

Borznotrgovalni izpeljani finančni inštrumenti (exchange-traded derivatives) - Izpeljani finančni inštrumenti, s katerimi se trguje po enotnih pravilih na organizirani borzi vrednostnic.

Cenovno tveganje (price risk) - Tveganje sprememb ravni cen zaradi sprememb obrestnih mer, deviznih tečajev ali drugih dejavnikov, povezanih s tržno spremenljivostjo temeljne obrestne mere, indeksa ali cene.

Datum poravnave (settlement date) - Datum, na katerega je posle z izpeljanimi finančnimi inštrumenti treba poravnati z dostavo ali prejemom ustreznega proizvoda ali finančnega inštrumenta v zameno za plačilo denarja.

Devizne pogodbe (foreign exchange contracts) - Pogodbe, ki omogočajo ali zahtevajo prihodnjo zamenjavo sredstev ali dolgov v tuji valuti.

Devizno tveganje (foreign exchange risk) - Tveganje izgub zaradi spremenjene ocenitve deviznih inštrumentov zaradi gibanja deviznih tečajev.

Finančne rokovne pogodbe (future contracts) - Borznotrgovalne pogodbe za nakup ali prodajo posebej določenega finančnega inštrumenta, devize ali blaga na neki dan v prihodnosti ali v nekem obdobju po določeni ceni ali donosu.

Inštrument za varovanje pred tveganjem (za namene obračunavanja varovanja pred tveganjem) (hedging instrument) - Označen izpeljani finančni inštrument ali (v omejenih okoliščinah) drugo finančno sredstvo ali finančni dolg, katerega poštena vrednost ali denarni tokovi bodo po pričakovanju pobotali spremembe poštene vrednosti ali denarnih tokov označene postavke, ki je varovana pred tveganjem.

Izpeljani finančni inštrument (derivative) - Splošni izraz, ki se uporablja za označevanje mnogoterih finančnih inštrumentov, katerih vrednost je "odvisna od" ali "izpeljana iz" temeljne mere ali cene, kot so obrestne mere, menjalni tečaji, cene kapitala ali cene blaga. Okviri računovodskega poročanja v mnogih državah in MRS vsebujejo opredelitve izpeljanih finančnih inštrumentov. Na primer MRS 39 - Finančni inštrumenti - pripoznavanje in merjenje - opredeljuje izpeljani finančni inštrument kot finančni inštrument,

• katerega vrednost se spremeni in se tako odzove na spremembo podrobno določene obrestne mere, tečaja vrednostnic, cene blaga, deviz-

nega tečaja, indeksa cen ali tečajev, zaupajske (kreditne) sposobnosti ali zaupajskega (kreditnega) indeksa ali podobnih spremenljivk (včasih imenovanih "temelj");

- ki ne zahteva začetne čiste finančne naložbe ali zahteva le majhno začetno čisto finančno naložbo v zvezi z drugimi vrstami pogodb, ki se podobno odzivajo na spremembe tržnih razmer; in
- ki se poravna v prihodnosti.

Končni uporabnik (end user) - Organizacija, ki sodeluje v finančnem poslu prek organizirane borze vrednostnic ali posrednika, da bi se zavarovala pred tveganjem, obvladovala sredstva/dolgove ali špekulirala. Končni uporabniki so predvsem gospodarske družbe, državne organizacije, institucionalni naložbeniki in finančne inštitucije. Poslovanje končnih uporabnikov z izpeljanimi finančnimi instrumenti je pogosto povezano s proizvajanjem ali uporabljanjem blaga pri njih.

Kritje (margin) - (a) Znesek pologa, ki ga posrednik vrednostnic zahteva od naložbenika za nakup vrednostnic za naložbenikov račun na kredit. (b) Znesek denarja ali vrednostnic, ki ga deponirajo kupci in prodajalci po finančnih rokovnih pogodbah in kratkoročnih opcijah za zagotovitev izpolnitve določb pogodbe, to je dobave ali prevzema dostavljenega blaga ali odpravo postavke s kasnejšim pobotnim poslom. Kritje pri blagu ni plačilo kapitala ali polog za samo blago, temveč prej jamstvo za vestno izpolnitev pogodbe ali varnostni polog.

LIBOR (LIBOR (London interbank offered rate)) - Mednarodno primerjalno sodilo za obrestno mero. Običajno se uporablja za primerjalno presojanje pri ponovnem ocenjevanju finančnih instrumentov, hipoteke s prilagodljivo obrestno mero, obveznosti iz dobljenih posojil z varščino in zamenjave obrestnih mer.

Modelno tveganje (model risk) - Tveganje, povezano s pomanjkljivostmi in subjektivnostjo modelov vrednotenja, uporabljenih pri določanju poštene vrednosti izpeljanega finančnega instrumenta.

Nakupne opcije (cap) - Niz nakupnih opcij, zasnovanih na namišljenih zneskih. Izpolnitveno ceno teh opcij določa zgornja meja obrestne mere.

Namišljen znesek (notional amount) - Število enot denarja, delnic, mernikov, funtov ali drugih enot, določenih v izpeljanem finančnem instrumentu.

Nasprotna stranka (counterparty) - Druga stranka pri poslu z izpeljanim finančnim instrumentom.

Nepremočrtne pogodbe (non-linear contracts) - Pogodbe, ki imajo lastnosti opcij, pri katerih ima ena stranka pravico, vendar ne dolžnost zahtevati, da ji druga stranka dobavi temeljni predmet.

Nestalnost (volatility) - Mera spremenljivosti cene sredstva ali indeksa.

Obrestno tveganje (interest rate risk) - Tveganje, da bo imela sprememba obrestnih mer neugoden učinek na vrednost sredstev ali dolgov ali da bo vplivala na denarna tokove iz obresti.

Obvladovanje sredstev/dolgov (asset/liability management) - Načrtovanje in kontroliranje, katerih ključna zamisel je pobotanje celote zapadlosti sredstev in dolgov v plačilo.

Obvladovanje tveganja (risk management) - Uporabljanje izpeljanih in drugih finančnih inštrumentov za povečevanje ali zmanjševanje tveganja, povezanega z obstoječimi ali predvidenimi posli.

Opcija (option) - Pogodba, ki daje imetniku (ali kupcu) pravico, vendar ne dolžnost kupiti (nakupna opcija) ali prodati (prodajna opcija) posebno ali standardno blago ali finančni inštrument po določeni ceni v določenem obdobju (ameriška opcija) ali na določen datum (evropska opcija).

Pisna opcija (written option) - Pisna pogodba ali prodaja pogodbe o opciji, ki zavezuje podpisnika, da izpolni pogodbo, če se bo imetnik odločil za izvedbo opcije.

Plačilnosposobnostno tveganje (solvency risk) - Tveganje, da organizacija ne bo imela razpoložljivega denarja za poravnavo obvez z denarjem, ko zapadejo v plačilo.

Podlaga varovanja (basis) - Razlika med ceno pred tveganjem varovane postavke in ceno ustreznega inštrumenta za varovanje pred tveganjem.

Položaj (position) - Stanje pobotanih terjatev in obveznosti finančnih inštrumentov v organizaciji.

Poravnalno tveganje (settlement risk) - Tveganje, da bo ena stran posla opravljena, ne da bi bila od nasprotne stranke prejeta kaka vrednost.

Poštena vrednost (fair value) - Znesek, s katerim je mogoče zamenjati sredstvo ali poravnati dolg med dobro obveščanima in voljnima strankama v preišljenem poslu.

Poziv k doplačilu (margin call) - Poziv posrednika odjemalcu (označen kot ohranjevalni poziv k doplačilu) ali klirinške organizacije članu

kliringa (označen kot spreminjevalni poziv k doplačilu), ki zahteva polog gotovine ali tržljivih vrednostnic za ohranitev zahtev za nakup ali prodajo vrednostnic brez kritja ali za pokritje neugodnega gibanja cen.

Pravno tveganje (legal risk) - Tveganje, da pravno ali urejevalno dejanje utegne razveljaviti ali preprečiti dosežke po pogodbi pri končnem uporabniku ali njegovi nasprotni stranki.

Pred tveganjem varovana postavka (hedged item) - Sredstvo, dolg, trdna obveza ali predviden posel v prihodnosti, ki organizacijo (a) izpostavlja tveganju sprememb poštene vrednosti ali sprememb prihodnjih denarnih tokov in (b) za namene obračunavanja varovanja pred tveganjem označen, da je tako varovan.

Premočrtne pogodbe (linear contracts) - Pogodbe, ki vključujejo obvezne denarne tokove na prihodnji datum.

Preoblikovalnostno tveganje (liquidity risk) - Spremembe zmožnosti prodati ali drugače odtujiti izpeljani finančni instrument. Izpeljani finančni instrumenti prinašajo dodatno tveganje, da utegne neobstoj zadostnih pogodb ali voljnih nasprotnih strank povzročati težave pri udenarjenju izpeljanega finančnega instrumenta ali pri sklenitvi pogodbe o pobotanju.

Prodajne opcije (floor) - Niz prodajnih opcij, zasnovanih na namišljenih zneskih. Izpolnitvena cena takšnih opcij določa spodnjo mejo obrestne mere.

Proučevanje občutljivosti (sensitivity analysis) - Splošna vrsta modelov, namenjenih ocenjevanju tveganja izgube pri finančnih instrumentih, občutljivih za tržno tveganje, ki so zasnovani na hipotetičnih spremembah tržnih mer ali cen.

Rokovne pogodbe (forward contracts) - Pogodbe, sklenjene med strankama za nakup in prodajo natančno določene količine finančnega instrumenta, devize ali blaga po ceni, določeni ob sklenitvi pogodbe, z dobavo in poravnavo na določen prihodnji datum.

Rokovni ustroj obrestnih mer (term structure of interest rates) - Razmerje med obrestnimi merami z različnimi roki. Če so obrestne mere obveznic prikazane grafično v skladu z njihovimi roki, se prikaz imenuje "krivulja donosnosti". Ekonomisti in naložbeniki menijo, da oblika krivulje donosnosti odseva tržna pričakovanja obrestnih mer in tako nudi napovedovalne informacije o okoliščinah denarne strategije.

Soodnosnost (correlation) - Stopnja, koliko pogodbene cene instrumentov za varovanje pred tveganjem odsevajo gibanje cen pri goto-

vinskem trgovanju. Faktor soodnosnosti izraža možno uspešnost varovanja pred tveganjem z instrumentom gotovinskega trga s pogodbo, pri kateri se dostavljeni finančni instrument razlikuje od instrumenta gotovinskega trgovanja. Na splošno je faktor soodnosnosti določen z regresijsko analizo ali kako drugo metodo strokovnega proučevanja tržnega obnašanja.

Sporazumi o prihodnji obrestni meri (forward rate agreements) - Sporazumi strank o zamenjavi zneska, ki je določen z razliko v obrestni meri na dani prihodnji datum, zasnovani na razliki med dogovorjeno obrestno mero in sklicevalno obrestno mero (LIBOR, državne menice in drugo) na namišljeni znesek glavnice.

Sprotna plačilna sposobnost (liquidity) - Sposobnost finančnega instrumenta, da se z lahkoto spremeni v gotovino.

Strategija (policy) - Ukaz posloводства, kaj je treba ukreniti za obvladovanje. Strategija služi kot podlaga za postopke in njih izvajanje.

Špekulacija (speculation) - Izpostavljanje tveganju zaradi maksimiranja dobičkov, to je prevzemanje tveganja v zameno za priložnost priti do dobička pri predvidenih tržnih gibanjih.

Temelj (underlying) - Določena obrestna mera, tečaj vrednostnice, cena blaga, devizni tečaj, indeks cen ali tečajev ali druga spremenljivka. Temelj je lahko cena ali tečaj sredstva ali dolga, vendar ne sredstvo ali dolg sam(o) po sebi.

Trgovanje (trading) - Kupovanje in prodajanje finančnih instrumentov za kratkoročni dobiček.

Trgovec (za potrebe tega stališča) (dealer) - Oseba, ki vpelje organizacijo v posel z izpeljanim finančnim instrumentom.

Tržno tveganje (market risk) - Tveganje izgube zaradi neugodnih sprememb vrednosti izpeljanih finančnih instrumentov zaradi sprememb cen kapitala, obrestnih mer, deviznih tečajev, cen blaga ali drugih tržnih dejavnikov. Podvrsti tržnega tveganja sta tveganje obrestne mere in devizno tveganje.

Tveganje pri vrednotenju (valuation risk) - Tveganje, da je poštena vrednost izpeljanega finančnega instrumenta določena napačno.

Tveganje v zvezi s podlago (basis risk) - Tveganje, da se bo podlaga spremenila, medtem ko pogodba o varovanju pred tveganjem še ni izpolnjena, in tako cenovna soodnosnost med pred tveganjem varovano postavko in instrumentom za varovanje pred tveganjem ne bo popolna.

Udenarjenje (close out) - Izraba ali poravnava finančnega posla.

Uspešnost varstva pred tveganjem (hedge effectiveness) - Stopnja pobotanja spremembe poštene vrednosti ali denarnih tokov, ki so pripisljive varovanju pred tveganjem, dosežena z inštrumentom varovanja pred tveganjem.

Varovanje pred tveganjem (za računovodske namene) (hedging) - Označevanje enega ali več inštrumentov za varovanje pred tveganjem, tako da se sprememba njihove poštene vrednosti v celoti ali delno pobota s spremembo poštene vrednosti ali denarnih tokov pred tveganjem varovane ostavke.

Varstvo pred tveganjem (hedge) - Strategija, ki varuje organizacijo pred tveganjem neugodnega gibanja cen ali obrestnih mer pri nekaterih njenih sredstvih, dolgovih ali predvidenih poslih. Varovanje pred tveganjem se uporablja za izogibanje ali zmanjševanje tveganja, tako da se ustvarjajo povezave, s katerimi naj bi se izgube v zvezi z nekaterimi postavkami v celoti ali delno uravnotežile z dobički v zvezi s posameznimi postavkami na drugem trgu.

Varščina (collateral) - Sredstva, ki jih zastavi posojiljemalec, da zavaruje posojilo ali drug kredit; v primeru neporavnave dolga se zasežejo.

Vrednost ob tveganju (value at risk) - Splošna vrsta modelov za verjetnostno ocenitev tveganja izgube pri finančnih inštrumentih, občutljivih za tržno tveganje, v obdobju; obsegajo izbrano verjetnost pojavitev na podlagi izbranih razmikov zaupanja.

Vstavljeni izpeljani finančni inštrumenti (embedded derivative instruments) - Posredne ali izrecne določbe v pogodbi ali sporazumu, ki vplivajo na nekatere ali vse denarne tokove ali vrednost drugih menjalnih poslov, ki jih zahteva pogodba, na način, podoben izpeljanemu finančnemu inštrumentu.

Zamenjalna opcija (swaption) - Kombinacija finančne zamenjave in opcije.

Zamenjava obrestnih mer (interest rate swap) - Pogodba med strankama o zamenjavi obdobjnih plačil obresti po namišljenem znesku (označenem kot namišljena glavnica) v nekem obdobju. Zamenjava obrestnih mer najpogosteje vključuje zamenjavo tokov plačil obresti po gibljivi in stalni obrestni meri.

Zaupajsko (kreditno) tveganje (credit risk) - Tveganje, da odjemalec ali nasprotna stranka ne bo poravnal(a) obveznosti v celotni vrednosti bodisi ob zapadlosti v plačilo bodisi kasneje.

Zunajbilančni finančni inštrument (off-balance-sheet instrument) - Izpeljani finančni inštrument, ki ni prikazan v bilanci stanja, čeprav je lahko razkrit.

Zunajbilančno tveganje (off-balance-sheet risk) - Tveganje, da lahko izguba organizacije preseže morebitni znesek sredstva ali dolga, pripoznanega v bilanci stanja.